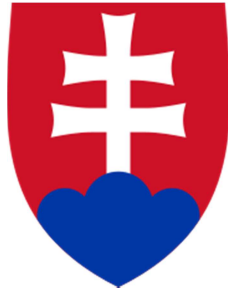


# VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV



## Správa o činnosti verejného ochrancu práv za rok 2012

Národnej rade Slovenskej republiky  
predkladá:

JUDr. Jana Dubovcová  
verejná ochrankyňa práv

Bratislava, február 2013

## **Predloženie správy**

Dňa 13. decembra 2011 som bola Národnou radou Slovenskej republiky zvolená do funkcie verejnej ochrankyne práv. Zložením sľubu do rúk predsedu Národnej rady Slovenskej republiky som sa dňa 28. marca 2012 tejto funkcie ujala.

Podľa § 23 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov: „Verejný ochranca práv predkladá národnej rade každý rok v prvom štvrtroku správu o činnosti, v ktorej uvedie svoje poznatky o dodržiavaní základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb orgánmi verejnej správy a jeho návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.“.

V zmysle uvedeného predkladám Správu o činnosti verejného ochrancu práv za rok 2012.

JUDr. Jana Dubovcová, v. r.  
verejná ochrankyňa práv

## OBSAH

<b>1. KANCELÁRIA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV.....</b>	<b>5</b>
1.1 Organizačný poriadok Kancelárie.....	5
1.2 Personálne zabezpečenie činnosti Kancelárie.....	6
1.3 Materiálne a technické vybavenie Kancelárie.....	8
1.4 Kvantitatívne údaje o činnosti Kancelárie.....	8
1.5 Hospodárenie s pridelenými rozpočtovými prostriedkami.....	9
1.6 Hodnotenie vplyvu vybavenosti Kancelárie na plnenie úloh verejného ochrancu práv.....	13
<b>2. ČINNOSŤ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV V ROKU 2012.....</b>	<b>16</b>
2.1 Úvodná informácia.....	16
2.2 Konanie na základe podnetov.....	16
2.2.1 Právo na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov.....	17
2.2.2 Právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne SR.....	20
2.2.3 Právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe, pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa.....	24
2.2.4 Právo na informácie.....	25
2.2.5 Právo rodičov, ktorí sa starajú o deti, na pomoc štátu.....	25
2.2.6 Právo na vzdelanie.....	26
2.2.7 Ukladanie povinnosti zákonom alebo na základe zákona.....	27
2.2.8 Najlepší záujem dieťaťa – prvoradé hľadisko pri činnosti týkajúcej sa detí.....	28
2.3 Iné zistenia z podnetov.....	29
2.3.1 Podnety zdravotných sestier.....	29
2.3.2 Vdovské a vdovecké dôchodky.....	31
2.3.3 Žiadosť o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie.....	31
2.3.4 Výstavba energetických zariadení na cudzom pozemku a náhrady vlastníkom pozemkov.....	32
2.3.5 Finančné prostriedky na mzdy a platy asistenta učiteľa.....	32
2.3.6 Koordinácia dávok sociálneho zabezpečenia.....	32
2.3.7 Porušenie povinnosti ustanovenej zákonom.....	33
2.4 Konanie verejnej ochrankyne práv z vlastnej iniciatívy.....	34
2.4.1 Správa o zbytočných prietáhoch v súdnom konaní.....	34
2.4.2 Správa o ochrane práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov.....	36
2.4.3 Správa o podmienkach činnosti orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.....	38
2.4.4 Správa o výsledku prieskumu činností orgánov verejnej správy a verejnej moci v prípade nevyplácania miezd zamestnancom obchodnej spoločnosti SLOTEX Fashion s.r.o. ....	40

2.5 Konanie na základe ďalšej pôsobnosti verejného ochrancu práv.....	42
2.5.1 Postúpenie vecí prokurátorovi.....	42
2.5.2 Súlad právnych predpisov.....	44
2.6 Iné odborné činnosti.....	46
2.6.1 Detský ombudsman.....	46
2.6.2 Vybavovanie žiadostí podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám.....	46
2.6.3 Usmerňovanie občanov vo veciach nepatriacich do pôsobnosti verejného ochrancu práv.....	47
<b>3. SPOLUPRÁCA A VECNÉ AKTIVITY V ROKU 2012 A ICH VPLYV NA ČINNOSŤ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV.....</b>	<b>48</b>
3.1 Informácia o spolupráci s verejnými ochrancami práv a inštitúciami.....	48
3.2 Spolupráca s orgánmi Slovenskej republiky.....	50
3.3 Ostatné vecné aktivity.....	50
<b>4. ZHRNUTIE POZNATKOV.....</b>	<b>53</b>
4.1 Poznatky verejnej ochrankyne práv o dodržiavaní základných práv a slobôd v činnosti orgánov verejnej správy a niektorých orgánov verejnej moci.....	53
4.2 Hodnotenie činnosti Kancelárie verejného ochrancu práv.....	55
4.3 Vplyv verejnej ochrankyne práv na činnosť orgánov verejnej správy a verejnej moci.....	56
<b>5. ODPORÚČANIA NÁRODNEJ RADE SLOVENSKEJ REPUBLIKY.....</b>	<b>57</b>

Správy verejného ochrancu práv z prieskumov vykonaných v roku 2012 z vlastnej iniciatívy sú v úplnom znení verejnosti k dispozícii na internetovej stránke Kancelárie verejného ochrancu práv – [www.vop.gov.sk](http://www.vop.gov.sk).

# 1. KANCELÁRIA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

**Kancelária verejného ochrancu práv /ďalej iba Kancelária/** je zriadená zákonom č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov /ďalej iba zákon o verejnom ochrancovi práv/. Podľa § 27 ods. 2 zákona o verejnom ochrancovi práv: „Kancelária je právnickou osobou so sídlom v Bratislave, ktorá plní úlohy spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti verejného ochrancu práv.“

Z účelu, na ktorý bola Kancelária zriadená, vyplýva bez akejkoľvek pochybnosti, že **jej odborné, organizačné a technické vybavenie má priamy dopad na činnosť verejného ochrancu práv.**

## 1.1 Organizačný poriadok Kancelárie

Podľa § 27 ods. 6 zákona o verejnom ochrancovi práv: „Podrobnosti o organizácii a úlohách kancelárie upraví organizačný poriadok, ktorý vydá verejný ochranca práv.“

Podľa § 27 a ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv: „Úlohy kancelárie plnia štátni zamestnanci a zamestnanci. Počet zamestnancov schvaľuje verejný ochranca práv.“

Do funkcie som nastúpila 28. marca 2012, po oboznámení sa s organizačnou štruktúrou Kancelárie a s jej organizáciou práce som skonštatovala, že ani organizačná štruktúra, ani organizácia práce, nie sú uspôsobené na plnenie úloh, ktorými som mienila Kanceláriu poveriť. Preto som dňa 11. mája 2012 **s účinnosťou od 1. júna 2012 schválila organizačný poriadok a počet zamestnancov Kancelárie.** Zavádzanie organizačnej zmeny v priebehu roka komplikoval nedostatok finančných prostriedkov. Nebolo možné prijať schválený počet zamestnancov a aktualizovať softvér.

Uvádzam príklad niektorých zmien, ktorými prechádzala Kancelária v roku 2012:

**Do 1. júna 2012** sa Kancelária členila na 4 odbory: Odbor vecnej pôsobnosti, ktorý mal tri oddelenia; Odbor ekonomický a vnútornej správy; Odbor kontroly, sťažností a petícií a Osobný úrad a vzťahy s verejnosťou. Vedenie Kancelárie tvorili vedúci/a Kancelárie, riaditeľ ekonomického úseku, generálny riaditeľ Odboru vecnej pôsobnosti, traja riaditelia oddelení vecnej pôsobnosti a riaditeľ Osobného úradu. **Od 1. júna 2012** sa Kancelária delí na dva odbory a na samostatné referáty: Odbor ochrany práv a slobôd; Odbor vzťahov, riadenia a správy; Referát osobného úradu a Referát kontroly, petícií a sťažností. V dôsledku tejto organizačnej zmeny ostal rovnaký počet zamestnancov, ale podstatne sa znížil počet vedúcich zamestnancov.

**Do 1. júna 2012** každú písomnosť, ktorú vyhotovili právnici po nich kontrolovali dvaja nadriadení: riaditeľ oddelenia a generálna riaditeľka Odboru vecnej pôsobnosti. Až po ich schválení bola písomnosť predložená verejnému ochrancovi práv. Takto každá písomnosť od právnika vybavujúceho vecnú agendu prechádzala takmer celou organizačnou štruktúrou Kancelárie. **Od 1. júna 2012** pred predložením písomnosti verejnej ochrankyni práv prechádza jej vyhotovenie vecnou kontrolou jedného vedúceho zamestnanca.

**Do 1. júna 2012** okrem písomností, ktoré patrili do organizačnej a ekonomickej časti Kancelárie, každú písomnosť, bez ohľadu na jej obsah, Kancelária evidovala ako podnet, následne vybavovala vyššie popísaným spôsobom. Podnetmi sú tie podania fyzických

a právnických osôb, v ktorých podávateľ namieta porušovanie svojho základného práva a slobody postupom orgánov verejnej správy, samosprávy alebo orgánu verejnej moci. Zo všetkých doručených písomností však pravidelne veľkú časť tvoria rôzne iné podania a listy občanov, žiadosti o pomoc, o usmernenie. Právnicki podania, ktoré boli evidované a vykazované ako podnety, ale v skutočnosti podľa obsahu nimi neboli, označovali ako tzv. „rýchle odloženia“. **Od 1. júna 2012** doručené písomnosti posudzujú podľa ich obsahu traja právnici, ktorí podanie, ktoré je podnetom postúpia na ďalšie preskúmavanie a podania iného charakteru vybavujú sami.

## **1.2 Personálne zabezpečenie činnosti Kancelárie verejného ochrancu práv**

**Podľa § 27a ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv: „Úlohy kancelárie plnia štátni zamestnanci a zamestnanci. Počet zamestnancov schvaľuje verejný ochranca práv.“**

### **a) Personálne obsadenie:**

Podľa schválenej organizačnej štruktúry účinnej od 1. júna 2012 má mať Kancelária v Bratislave 54 štátnozamestnaneckých miest v skladbe: štátna služba 42 miest vrátane verejnej ochrankyne práv, výkon práce vo verejnom záujme 12 miest.

Z celkového mnou určeného počtu 54 zamestnancov sme vzhľadom na prostriedky pridelené na odmeňovanie zamestnancov a limit počtu zamestnancov stanovený v rozpočte mohli obsadiť iba 36 a pol miest vrátane verejnej ochrankyne práv v skladbe: 1x verejná ochrankyňa práv, 1x vedúci Kancelárie, 2x vedúci odboru, 1x zástupkyňa vedúceho odboru, 17x právnik, 1x osobný úrad, 1x personalista, ½x kontrolór, ½x vybavovanie infozákona, 1x tlačový referent, 1x samostatný ekonóm, 1x prevádzkar, 1x informatik, 3 ½x administratíva, 1x podateľňa, 1x spisovňa, 2x vodič.

**Neprávnické profesie, ktoré zabezpečujú chod a prevádzku Kancelárie, sú obsadené v nevyhnutnom počte, ktorý vyplýva z právnych predpisov, napriek tomu svojim počtom sú porovnateľné s počtom odborných zamestnaneckých miest určených na plnenie odborných úloh verejného ochrancu práv.**

**Príčina:** V rozpočte na rok 2012 bol pre Kanceláriu schválený limit 41 zamestnancov (vrátane verejného ochrancu práv). Kancelária dostala finančné prostriedky v rozsahu, ktorý jej umožnil obsadiť iba 36 a pol miesta zamestnancami. V priebehu roka 2012 sa v rozpočte pre Kanceláriu verejného ochrancu práv neuskutočnili žiadne zmeny.

### **b) Platové pomery Kancelárie verejného ochrancu práv:**

Podľa § 27a ods. 2 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov, sú štátni zamestnanci a zamestnanci Kancelárie odmeňovaní podľa osobitného predpisu (zákon č. 400/2009 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov) **a platového poriadku, ktorý je uvedený v prílohe zákona o verejnom ochrancovi práv.**

### **Tarifné platy:**

**Odborní zamestnanci Kancelárie v štátnej službe** sú zaradení iba do 8. a 9. platovej triedy. Priemerná výška mzdových prostriedkov, ktorá podľa všeobecne záväzných právnych predpisov pripadá na platové tarify v týchto platových triedach je **947,20 eur/mesiac**. V roku 2012 bola v Kancelárii priemerná mzda na tieto platové triedy 966 eur/mesiac v prepočte na celkový úväzok k 31. decembru 2012.

**Zamestnanci vykonávajúci prácu vo verejnom záujme** sú zaradení v 4. až 11. platovej triede. Výška mzdových prostriedkov na tarifné platy takýchto zamestnancov vyplývajúca zo všeobecne záväzných právnych predpisov je 634,70 eur/mesiac. V Kancelárii činila v priemere 662,80 eur/mesiac v prepočte na úväzok k 31. decembru 2012.

### **Osobné príplatky:**

Za kvalitné plnenie služobných úloh možno podľa § 89 zákona č. 400/2009 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov priznať štátnemu zamestnancovi osobný príplatok 100% tarifnej mzdy. Priemerná možná maximálna výška osobného príplatku vyplývajúca zo všeobecne záväzných právnych predpisov činí 967,80 eur/mesiac. Prostriedky, ktoré boli z rozpočtu pridelené na odmeňovanie zamestnancov Kancelárie v roku 2012, umožnili priznať osobný príplatok odbornému zamestnancovi **v štátnej službe v priemernej výške 362,10 eur/mesiac, ktorá predstavuje 37,4% z možného priemerného maxima umožneného všeobecne záväznými predpismi.**

Podľa § 10 zákona č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní zamestnancov pri výkone práce vo **verejnom záujme** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov možno zamestnancovi za ocenenie mimoriadnych osobných schopností, dosahovaných pracovných výsledkov alebo za vykonávanie práce nad rámec pracovných povinností priznať osobný príplatok, ktorého limitom je 100% platového stupňa platovej triedy, do ktorej je zamestnanec zaradený. Maximálna možná výška osobného príplatku zamestnanca vyplývajúca zo všeobecne záväzných predpisov je v priemere 801,30 eur/mesiac. Prostriedky, ktoré boli z rozpočtu pridelené na odmeňovanie zamestnancov v roku 2012 umožnili priznať osobný príplatok **zamestnanca Kancelárie vykonávajúcemu prácu vo verejnom záujme v priemernej výške 296,80 eur/mesiac, ktorá predstavuje 37% z možného maxima umožneného všeobecne záväznými predpismi.**

### **Funkčné platy:**

**Odborní zamestnanci Kancelárie v štátnej službe:** Funkčný plat bol v priemernej výške 1.465 eur/mesiac v prepočte na celkový úväzok k 31. decembru 2012.

**Zamestnanci vykonávajúci prácu vo verejnom záujme:** Funkčný plat bol **999,40 eur/mesiac v prepočte na úväzok k 31. decembru 2012.**

Z prostriedkov, ktoré boli Kancelárii pridelené v roku 2012 na odmeňovanie zamestnancov, nevychádza vyplatiť tarifné mzdy 41 zamestnancom (vrátane verejnej ochrankyne práv), jedine ak by sa zamestnancom nepriznalo osobné ohodnotenie, čo nepovažujem za správne. V roku 2012 Kancelária **nemohla reálne naplniť** ani rozpočtom stanovený limit zamestnancov.

### 1.3 Materiálne a technické vybavenie Kancelárie

Verejný ochranca práv pre svoju prácu potrebuje, aby odborní zamestnanci Kancelárie osobne preverovali činnosť orgánov verejnej správy a niektorých orgánov verejnej moci, preskúmavali podnety občanov priamo v orgánoch, voči ktorým podnety smerujú, aby priamo na miestach vykonávali prieskum rôznych ústavov a zariadení a vykonávali prieskum začatý z vlastnej iniciatívy verejnej ochrankyne práv, aby svoje zistenia na mieste zadokumentovali a následne ich mohli rýchlo a kvalitne spracovať.

Kancelária bola v roku 2012 na svoju činnosť po materiálno-technickej stránke takto vybavená:

**Počítačový program spĺňajúci požiadavky registratúry** obstaraný v rokoch 2002 a 2003. V roku 2004 bola rozšírená multilicencia pre 10 užívateľov a **došlo k doposiaľ poslednej aktualizácii zakúpenej verzie tohto počítačového programu** (z verzie 4.0 na verziu 5.0). **Pre nedostatok finančných prostriedkov nebolo možné ani v roku 2012 vykonať aktualizáciu** tohto programu v predpokladanej hodnote približne 7.000 eur a tiež ani jeho potrebné zmeny, ktoré by zohľadnili zmenu organizačnej štruktúry Kancelárie (náklady boli predbežne vyčíslené na 6.700 eur) Na bežnú údržbu počítačového programu bolo v roku 2012 vynaložených 4.588,69 eur a na školenia jeho nových používateľov 597,48 eur.

**Počítačové vybavenie:** Zamestnanci Kancelárie pracujú na počítačoch nadobudnutých postupne v rokoch 2007 až 2012 (8 počítačov nadobudnutých v roku 2007 a v roku 2009, 18 počítačov nadobudnutých v roku 2010 a 2 počítače nadobudnuté v roku 2012).

Celkovo 26 počítačov, ktoré boli nadobudnuté v rokoch 2002 – 2004 sa stále využíva v serverovni na zabezpečenie funkčnosti počítačového systému, v knižnici Kancelárie, v prijímacej miestnosti a v miestnosti pre stážistov.

**Technické prostriedky na dokumentáciu výsledkov prieskumu v teréne:** Na rýchle a spoľahlivé zaznamenávanie zistených skutočností boli v roku 2012 v Kancelárii k dispozícii tieto technické prostriedky: Štyri notebooky (nadobudnuté v roku 2004, 2005, 2008 a v roku 2009), dva diktafony nadobudnuté v roku 2002, videokamera nadobudnutá v roku 2002 a fotoaparát nadobudnutý v roku 2002. Zariadenia sú vzájomne nekompatibilné.

**Služobné motorové vozidlá Kancelárie:** Kancelária má k dispozícii celkovo 5 motorových vozidiel. Tri vozidlá nadobudla v roku 2002, jedno vozidlo nadobudla v roku 2004, jedno vozidlo v roku 2008. **Kancelária však v roku 2012 nemala dostatočné finančné prostriedky na servisné prehliadky všetkých svojich vozidiel, na ich údržbu a na ich využívanie.** Z tohto dôvodu som musela v roku 2012 obmedziť činnosť mimo Bratislavy na minimum. V roku 2012 sa v Kancelárii spotrebovali pohonné hmoty vo výške 6.293,41 eur.

### 1.4 Kvantitatívne údaje o činnosti Kancelárie

**K 1. januáru 2012** bolo nevybavených 730 podnetov, z nich 103 bolo z rokov 2009 a 2010. **V roku 2012** bolo doručených celkovo 2.275 podaní. V roku 2012 teda Kancelária



**pracovala spolu s 3005 podaniami od fyzických a právnických osôb (730 + 2275 = 3005), vybavila 1450 vecí , nevybavených ostalo 1555 vecí.**

Z nevybavených vecí je 787 podnetov, ktoré sú v preskúmaní, 206 vecí, ktoré neboli podnetmi a pripravovala sa na ne odpoveď, 562 vecí prechádzalo analýzou obsahu podania. Z podnetov, ktoré boli Kancelárii doručené pred **rokom 2012** bolo vybavených 497. Osobitnú pozornosť som venovala podnetom, ktoré boli doručené ešte v roku 2009 a 2010 (4 podnety v roku 2009 a 99 podnetov v roku 2010). Z nich bolo do 31. decembra 2012 vybavených 52, a to všetky podnety z roku 2009 a 48 podnetov z roku 2010.

**Na stránku detského ombudsmana** dostala Kancelária v roku 2012 celkovo 851 podaní a všetky tieto podania vybavila.

Kancelária od novembra 2012 rieši **žiadosti občanov o usmernenie**, do konca roka ich dostala 59 a všetky vzápätí vybavila.

V roku 2012 bolo doručených 89 **žiadostí o sprístupnenie informácie**, Kancelária **všetky vybavila**.

V roku 2012 boli z vlastnej iniciatívy verejnej ochrankyne práv vykonané **4 rozsiahle systémové prieskumy dodržiavania ľudských práv v postupoch orgánov verejnej správy a niektorých orgánov verejnej moci**.

Kancelária poskytovala občanom informácie a **pomoc pri spisovaní podaní pre verejnú ochrankyňu práv**. V roku 2012 takto poskytla pomoc 1.798 občanom.

## **1.5 Hospodárenie s pridelenými rozpočtovými prostriedkami**

**Základná informácia: Verejný ochranca práv nemá finančné prostriedky na svoju činnosť, pretože podiel miezd, poistného a nájmu predstavuje 89,8% z celkových výdavkov Kancelárie. Na všetko ostatné ostáva iba 10,2%. Táto skutočnosť má priamy dopad na moju činnosť a zásadným spôsobom ma limituje pri uplatňovaní pôsobnosti verejnej ochrankyne práv.**

### **Hospodárenie s rozpočtom:**

Po zaplatení miezd, poistného spolu v čiastke 784.191,20 eur a za nájom a za služby s ním spojené v čiastke 250.463,62 eur (spolu 1.034.654,94 eur) z celkových prostriedkov pridelených na výdavky Kancelárie vo výške 1.161.459,70 eur, zostalo Kancelárii na jej činnosť **10,2%** finančných prostriedkov. Kancelária verejného ochranca práv hospodárila v rozpočtovom a účtovnom období 2012 so schváleným rozpočtom vo výške 1.166.276 eur. V dôsledku viazania pridelených kapitálových výdavkov vo výške 4.800 eur do nasledujúcich rozpočtových období, bol tento rozpočet v priebehu roka upravený na sumu 1.161.476 eur.

Z upraveného rozpočtu sa v roku 2012 vyčerpalo 1.161.459,70 eur nasledovným spôsobom: 589.614,13 eur na odmeňovanie zamestnancov; 194.577,19 eur na poistné; 341.381,69 eur na tovary a služby a 35.886,69 eur na bežné transfery (najmä odchodné a odstupné). Priebeh čerpania finančných prostriedkov v hodnotenom období uvádza tabuľka č. 1.

**Tabuľka . č. 1**

	<b>Upravený rozpočet</b>	<b>Čerpanie 2012</b>	
odmeňovanie	589 621,00	589 614,13	99,99 %
poistné	194 577,19	194 577,19	100,00 %
Tovary a služby	341 391,12	341 381,69	99,99 %
Bežné transfery	35 886,69	35 886,69	100,00 %
<b>Spolu</b>	<b>1 161 476,00</b>	<b>1 161 459,70</b>	<b>99,99 %</b>

Finančné prostriedky na odmeňovanie a poistné boli čerpané priebežne počas celého rozpočtového obdobia.

Priebeh čerpania výdavkov v oblasti tovarov a služieb bol z časového hľadiska závislý od lehôt na úhradu nájmu za prenájom administratívnych priestorov a služieb s ním spojených (apríl, júl, október a december 2012). Výdavky v oblasti bežných transferov boli realizované najmä v mesiacoch apríl – júl 2012, v súvislosti so zákonnými nárokmi na odchodné a odstupné v dôsledku zmeny na poste ústavného činiteľa a zmien v organizačnej štruktúre Kancelárie.

**V marci roku 2012 došlo k predvídateľnej výmene vo funkcii verejného ochrancu práv, nakoľko osobe zastávajúcej tento úrad sa skončilo druhé funkčné obdobie, po ktorom už nemohla vo funkcii pôsobiť. Pri príprave rozpočtu na rok 2012 však vedenie Kancelárie nezahrnulo zákonné nároky odchádzajúceho verejného ochrancu práv a vedúcej Kancelárie a z tohto dôvodu tieto zákonné nároky neboli v rozpočte na rok 2012 zohľadnené. Rozhodnutie o vyplatení týchto zákonných nárokov bolo prijaté pred príchodom novej verejnej ochrankyne práv a po ich vyplatení nedošlo zo strany ministerstva financií k dodatočnej refundácii. Táto skutočnosť spôsobila, že od apríla 2012 do konca roka 2012 mohla Kancelária v oblasti bežných výdavkov zabezpečovať základný chod organizácie iba po vykonaní drastických úsporných opatrení. Kancelária musela zásadne obmedziť výdavky na cestovné náhrady, telekomunikačné služby, všeobecný materiál, prevádzku služobných motorových vozidiel a všeobecné služby.**

Zmenou dodávateľa a zmenou zmluvných podmienok Kancelária v druhej polovici roka 2012 znížila výdavky na služby mobilného operátora a poistenie služobných motorových vozidiel. Medziročné porovnanie vybraných výdavkov na tovary a služby uvádza tabuľka č. 2.

Tabuľka č. 2

Prehľad čerpania rozpočtu vybraných výdavkov na tovary a služby					v eurách
	2008	2009	2010	2011	2012
cestovné náhrady tuzemské	5 201,02	4 858,42	3 047,06	357,50	1 235,24
cestovné náhrady zahraničné	8 749,82	6 947,69	5 715,45	932,79	1 019,04
<b>poštové a telekomunikačné služby</b>	<b>15 816,94</b>	<b>17 383,00</b>	<b>17 449,88</b>	<b>13 246,15</b>	<b>11 874,48</b>
všeobecný materiál	8 590,77	22 675,70	11 324,82	5 274,59	3 707,16
reprezentačné	4 691,40	5 374,94	2 092,44	655,61	744,38
palivo do motorových vozidiel	8 948,08	7 793,33	7 037,38	5 008,09	6 293,41
údržba motorových vozidiel	7 477,98	7 934,84	5 096,34	3 291,82	2 658,54
<b>poistenie motorových vozidiel</b>	<b>8 314,28</b>	<b>9 614,13</b>	<b>9 298,50</b>	<b>8 087,38</b>	<b>5 693,54</b>
všeobecné služby	28 165,64	38 458,52	17 533,12	7 560,52	4 334,33

#### Umiestnenie Kancelárie:

V zmysle § 27 ods. 2 zákona o verejnom ochrancovi práv je Kancelária právnickou osobou so sídlom v Bratislave a plní úlohy spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti verejného ochrancu práv. Od roku 2001 však Kancelária nedostala od štátu pre svoju činnosť sídlo v štátnej budove a ani žiadne priestory v niektorej zo štátnych budov. Z uvedeného dôvodu **najvyšší výdavok z rozpočtu Kancelárie predstavuje „existenčná platba za bývanie“**, nakoľko každoročne **musí platiť trhovú cenu za prenájom administratívnych priestorov a služieb s tým spojených**. Na uvedenom nič nemení ani skutočnosť, že na rozdiel od predchádzajúcich období, sa mi spolu s vedením Kancelárie podarilo v júni 2012 dohodnúť s prenajímateľom na dodatku k zmluve o prenájme priestorov za nižšiu cenu (v druhom polroku 2012 sa takto podarilo **usporiť 17.164,28 eur** a v roku 2013 je **očakávaná úspora až 34 328,56 eur**). Medziročné porovnanie výdavkov na prenájom administratívnych priestorov a služby s ním spojené uvádza tabuľka č. 3.

Tabuľka č. 3

Prehľad výdavkov na prenájom					v eurách
	2008	2009	2010	2011	2012
tovary a služby	421 454,67	487 467,43	429 477,75	358 424,37	341 381,69
z toho prenájom administratívnych priestorov a služby s ním spojené	253 300,44	253 300,44	253 300,14	255 315,76	238 151,48
podiel nájomného na výdavkoch na tovary a služby	60,10 %	51,96 %	58,98 %	71,23 %	69,76 %

Z tabuľky č.3 je zrejmé, že **podiel výdavkov vynakladaných z pridelených rozpočtových prostriedkov „na holú existenciu Kancelárie“ (za prenájom administratívnych priestorov a za služby s ním spojené) tvoril až 69,76% z celkových výdavkov na tovary a služby v roku 2012! Ak k uvedenému pripočítam výdavky na mzdy a s nimi súvisiace poistné, Kancelária sa po zaplatení týchto výdavkov dostáva do stavu úplnej finančnej tiesne.**

Skutočnosť, že sme vyjednávaním dosiahli úsporu na nákladoch za nájom neznamená, že možno akceptovať stav, keď **ústavný orgán Slovenskej republiky nemá ani po jedenástich rokoch od svojho vzniku dôstojné sídlo v štátnej budove!**

Po mojom nástupe mal vedúci kancelárie v priebehu roka niekoľko rokovaní o štátnych budovách, ktoré by mohli prichádzať do úvahy ako sídlo Kancelárie. Ostané rokovanie sa uskutočnilo v decembri 2012. Ja som osobne i listom oslovila predsedu Národnej rady Slovenskej republiky vo veci výpožičky priestorov v správe Kancelárie Národnej rady Slovenskej republiky. V máji 2012 som písomne informovala o podmienkach činnosti Kancelárie aj predsedu vlády Slovenskej republiky a v októbri 2012 som listom predsedu vlády žiadala o riešenie tejto situácie.

Musím konštatovať, že neviem posúdiť, či **odpoveď z ministerstva financií**, ktorú som ako predstaviteľka ústavného orgánu Slovenskej republiky dostala od jeho generálneho riaditeľa sekcie, vyplýva z nevedomosti vysokého štátneho zamestnanca o úlohách verejných orgánov a štátu, alebo je prejavom úradnej arogancie.

**Citujem z listu Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/025288/2012-442 z 20. novembra 2012: „...výdavky na nájomné ste porovnávali k rozpočtovým výdavkom na tovary a služby a v porovnaní s upraveným rozpočtom k 20. 11. 2012 predstavujú 69,21 %. K celkovému objemu rozpočtových výdavkov nájomné predstavuje 20,2 % výdavkov. Kancelária verejného ochrancu práv je v zmysle zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv nezávislý orgán podieľajúci sa na ochrane práv a slobôd fyzických a právnických osôb a v záujme zabezpečenia tejto nezávislosti bol zaradený do kapitoly Všeobecná pokladničná správa. Ministerstvo financií nevstupuje do jeho kompetencií. Je plne v rukách vedenia organizácie zabezpečiť priestory na jej umiestnenie za optimálnych ekonomických podmienok. Ministerstvo financií nemá kompetencie zasahovať do umiestnenia rozpočtových organizácií v štátnych budovách.“**

Na rozdiel od štátneho zamestnanca, ktorý sa pod tento list podpísal (generálny riaditeľ sekcie) viem, že v Slovenskej republike je nezávislým orgánom verejný ochranca práv a nie jeho Kancelária. Som presvedčená, že nie je úlohou verejného ochrancu práv a ani jeho Kancelárie, aby zháňali priestory pre sídlo ústavného orgánu. Zároveň som presvedčená, že je úlohou výkonnej moci štátu, ktorý si z ústavy zriadil ústavný orgán, aby pre jeho činnosť vytvoril nevyhnutné podmienky, medzi ktoré prioritne patrí aj dôstojné sídlo. **Ak je pre Slovenskú republiku akceptovateľným riešením tejto situácie nájom súkromných priestorov a platba za tieto priestory a služby s tým spojené z rozpočtových prostriedkov v trhovej cene, potom by sa uvedené malo zohľadniť v rozpočte takéhoto ústavného orgánu. Som presvedčená, že Slovenská republika by nemala nesplnenie svojej povinnosti zabezpečiť štátne sídlo pre svoj orgán, riešiť na úkor ústavného orgánu, ktorý po zaplatení nevyhnutných výdavkov na nájom, služby s ním spojené a nákladov**

**na mzdy okliešteného počtu zamestnancov, prakticky nemá prostriedky na realizáciu svojich ústavných kompetencií.**

V novembri 2012 sa s cieľom zabezpečiť prevádzku Kancelárie verejného ochrancu práv v oblasti základných priorít pre činnosť verejného ochrancu práv v rokoch 2012 – 2013, vedúci Kancelárie obrátil na Ministerstvo financií SR so žiadosťou o vykonanie rozpočtového opatrenia (povolené prekročenie limitu bežných výdavkov na základe zamestnancom pred príchodom verejnej ochrankyne práv vyplatených zákonných nárokov v celkovej sume 15.000 eur). Odpoveď bola negatívna a Kancelária musela ukončiť rozpočtové obdobie 2012 s ďalšími výraznými obmedzeniami v čerpaní výdavkov na tovary a služby.

#### **Vývoj čerpania výdavkov:**

Medziročné porovnanie čerpania výdavkov uvádza tabuľka č. 4.

**Tabuľka č. 4**

<b>Prehľad financovania Kancelárie verejného ochrancu práv</b>					<b>v eurách</b>
	<b>2008</b>	<b>2009</b>	<b>2010</b>	<b>2011</b>	<b>2012</b>
odmeňovanie	612 739,93	630 175,39	618 256,26	588 728,13	589 614,13
poistné	190 870,11	203 660,45	198 214,58	192 5010,30	194 577,19
tovary a služby	421 454,67	487 467,43	429 477,75	358 424,37	341 381,69
bežné transfery	2 758,54	19 256,80	2 922,47	2 724,37	35 886,69
<b>Upravený rozpočet</b>	<b>1 294 336,89</b>	<b>1 328 609,89</b>	<b>1 248 884,00</b>	<b>1 160 436,00</b>	<b>1 161 476,00</b>

Vysoké náklady na prenájom administratívnych priestorov nie sú primerane zohľadnené vo výške pridelených prostriedkov na činnosť Kancelárie a predstavujú reálnu prekážku pre komplexné vykonávanie pôsobnosti verejného ochrancu práv. Kancelária nemôže pracovať v organizačnej štruktúre a s počtom zamestnancov, ktorý som v súlade so zákonom schválila, nemá pre svoju činnosť potrebné materiálne zabezpečenie a ani potrebné regionálne pracoviská. Tieto skutočnosti zásadným spôsobom sťažujú moje plnenie úloh ako verejného ochrancu práv.

#### **1.6 Hodnotenie vplyvu vybavenosti Kancelárie na plnenie úloh verejného ochrancu práv**

**1. Vplyv nedostatočnej vybavenosti Kancelárie na činnosť verejného ochrancu práv.** Uvediem iba niekoľko príkladov vplyvu nedostatočnej vybavenosti Kancelárie na činnosť verejného ochrancu práv. V roku 2012 som z uvedených dôvodov musela podstatným spôsobom obmedziť:

**a) Konanie, ktoré podľa zákona verejný ochranca práv môže začať z vlastnej iniciatívy,** a ktoré sa spravidla zameriava na komplexné preskúmanie a hodnotenie úrovne

dodržiavania ľudských práv vo fungovaní celých systémov orgánov verejnej správy. Pritom práve táto jeho činnosť **môže poukázať na systémové chyby a môže mať zásadný vplyv na zlepšovanie fungovania orgánov verejnej správy a ďalších orgánov verejnej moci.**

**b) Priame miestne preskúvanie podnetov voči orgánom verejnej správy a niektorým orgánom verejnej moci.** Musela som sa uspokojiť iba s ich písomným preskúvaním.

**c) Priamu a pravidelnú aktivitu v samosprávnych krajoch Slovenskej republiky.**

**d) Utváranie odborných pracovných tímov na skúmanie dodržiavania ľudských práv a slobôd** (aj zisťovanie úrovne aplikácie niektorých Dohovorov, ku ktorým sme pristúpili) **v konaní orgánov verejnej správy a ďalších orgánov verejnej moci voči určeným cieľovým skupinám obyvateľov** (napr. maloletí, starí ľudia, zdravotne postihnutí, sociálne odkázaní, väzni, osoby v ústavoch, a pod.) **a tiež aj na preskúvanie aplikačnej praxe týchto orgánov** (napr. pri výsluchu maloletých, mladistvých, prístup k obetiam trestných činov, prístup k vzdelávaniu, prístup k práci, k zdravotnej starostlivosti, zaisteným a pod.).

**e) Analytickú činnosť** a vypracúvanie znaleckých posudkov potrebných pre riešenie podnetov.

**2. Nežiaduca kontinuita:** V správe o činnosti verejného ochrancu práv, ktorá bola predložená Národnej rade Slovenskej republiky v marci 2011 a týkala sa podmienok vytvorených pre jeho činnosť v roku 2010, uviedol verejný ochranca práv na strane 56 dolu: „**Kancelária verejného ochrancu práv v tomto roku bola nútená zrušiť, respektíve obmedziť svoju činnosť v regionálnych pôsobiskách, vydávanie bulletinov, tiež zahraničné služobné cesty, organizovanie školení, konferencií, predplatné odbornej literatúry a ďalšie aktivity v prospech občanov, vrátane marginalizovaných skupín obyvateľstva, a tak tomu bude aj v roku 2012.**“. Konštatujem, že stav v roku 2012 bol skutočne horší ako v roku 2011. Tento vývoj žiaľ, stále pokračuje.

**3. Oprávnenie verejného ochrancu práv vydávať organizačný poriadok Kancelárie a schvaľovať počet jej zamestnancov.** Kancelária bola zo zákona zriadená s jediným zákonným účelom, je ním plnenie úloh spojených s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti verejného ochrancu práv. V súlade s uvedeným a podľa zákona o verejnom ochrancovi práv som oprávnená vydávať organizačný poriadok Kancelárie a schvaľovať počet jej zamestnancov. Opakovane sa ukazuje, že touto zákonnou kompetenciou verejného ochrancu práv sa vláda Slovenskej republiky a Národná rada Slovenskej republiky pri schvaľovaní rozpočtu necítia byť viazané. Výsledkom je, že ani v jedenástom roku od vzniku Kancelárie, táto stále nie je odborne, organizačne a technicky dobudovaná tak, aby mohla plnohodnotne plniť úlohy verejného ochrancu práv. Uvedenú skutočnosť musím hodnotiť tak, že zatiaľ nebol celkom **naplnený účel zákona o verejnom ochrancovi práv. Preto očakávam podporu Národnej rady Slovenskej republiky pri presadzovaní podstatnej zmeny** v prístupe Slovenskej republiky k zabezpečeniu podmienok pre činnosť Kancelárie.

**4. Situácia v ostatných krajinách V4.** Verejní ochrancovia práv krajín V4 nepoznajú podobné základné existenčné problémy. Ich vlády totiž neobmedzujú činnosť svojich verejných ochrancov práv prostredníctvom nedostatočného rozpočtového zabezpečenia, ako sa to deje v Slovenskej republike. **Ako príklad iného prístupu uvádzam pri tejto príležitosti** citát zo súhrnnej správy verejného ochrancu práv Českej republiky **JUDr. Otakara Motejla za rok 2002**, ktorú predložil Poslaneckej snemovni Parlamentu Českej republiky, iba druhý rok po zriadení inštitúcie verejného ochrancu práv v Českej republike: „Zpráva, kterou nyní předkládám, je především zprávou o činnosti za druhý rok existence instituce, která je svým cílem a posláním zcela výjimečná v soustavě institucí působících ve veřejném životě, která nemá žádnou tradici, ani žádné srovnatelné obdoby. Z tohoto hlediska byl i rok 2002 svým způsobem obdobím pokračování budování. ...proběhlo doplnění počtu odborných pracovníků Kanceláře k 31. 12. 2002 ich bylo v pracovním poměru celkem 88 pracovníků z nichž 56 sa přímo zabývá vyřizováním podnetů...“. Už v druhom roku svojej pôsobnosti mal teda český verejný ochranca práv stále a dôstojné sídlo, takmer dobudovanú odbornú kapacitu Kancelárie a tiež aj potrebné technické a personálne zázemie. Schválený rozpočet pritom vyčerpал iba na 82,42 % a nevyužil takmer 14.250.000 Kč.

**Návrh koncepčného riešenia:** Prihovám sa, aby vláda Slovenskej republiky podporila myšlienku zriadenia **Domu ľudských práv v hlavnom meste SR v Bratislave**. V určenej štátnej budove by sídlila Kancelária verejného ochrancu práv (v súčasnosti v komerčnom nájme), Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (v súčasnosti v komerčnom nájme), Centrum právnej pomoci (v súčasnosti sídli v nevyhovujúcich priestoroch) a Ústav pamäti národa (zatiaľ tiež bez sídla). **Takéto riešenie by bolo nielen ústretové k občanom, ale prinieslo by výhody aj pre štátny rozpočet SR.**

## 2. ČINNOSŤ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV V ROKU 2012

### 2.1 Úvodná informácia

Správa o činnosti verejného ochrancu práv, ktorú predkladám, podáva informáciu o činnosti, na ktorej sa podieľali dvaja verejní ochrancovia práv.

K zmene osoby vo funkcii verejného ochrancu práv došlo v priebehu roka 2012, a to 28. marca 2012, keď sa zároveň **dovršil desiaty rok pôsobenia** tohto nezávislého ústavného orgánu. Môj predchodca, doc. JUDr. Pavol Kandráč, CSc., pôsobil vo funkcii verejného ochrancu práv dve po sebe nasledujúce funkčné obdobia, pred skončením svojej funkcie dňa 8. marca prevzal vyznamenanie poľskej ombudsmanky Ireny Lipowicz za zásluhy pri ochrane ľudských práv a za spoluprácu úradov ombudsmanov krajín V4. Oficiálne ho prijal prezident SR Ivan Gašparovič, ktorý mu poďakoval za vybudovanie inštitúcie verejného ochrancu práv v Slovenskej republike. Posledná správa o činnosti, ktorú predložil Národnej rade Slovenskej republiky, bola za obdobie od 28. marca 2011 do 31. decembra 2011.

Moja prvá správa o činnosti verejného ochrancu práv je preto za obdobie od 1. januára 2012 do 31. decembra 2012, týka sa čiastočne aj obdobia, v ktorom pôsobil môj predchodca.

Verejný ochranca práv koná na základe podnetu od fyzickej osoby, od právnickej osoby, alebo z vlastnej iniciatívy.

**Podnety od fyzických alebo právnických osôb** sa týkajú najmä konkrétnych vzťahov, ktoré vznikajú medzi podávateľom a verejným orgánom, ktorého konanie, rozhodovanie alebo nekonanie môže porušiť základné práva alebo slobodu podávateľa.

**Z vlastnej iniciatívy** verejný ochranca práv zisťuje najmä systémové fungovanie orgánov, či nimi zaužívané postupy dostatočne rešpektujú ľudské práva a slobody, či vo svojej činnosti prihliadajú na základné práva a slobody. Aj zistenia z konkrétneho podnetu môžu motivovať verejného ochrancu práv ku konaniu z vlastnej iniciatívy, napríklad pre podozrenie, že orgán verejnej správy svojím postupom mohol aj v iných podobných prípadoch porušiť základné práva osôb. V roku 2012 som takto konala niekoľkokrát.

### 2.2 Konanie na základe podnetov

Podľa zákona sa **na verejného ochrancu práv môže obrátiť každý, kto sa domnieva, že orgán verejnej správy a niektoré orgány verejnej moci svojím konaním, rozhodovaním alebo nečinnosťou porušili jeho základné práva a slobody v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu.** Z takto koncipovanej pôsobnosti verejného ochrancu práv vyplýva, že pokiaľ ide o ochranu základných práv a slobôd, nie je špecializovaným orgánom ich ochrany, má ochraňovať všetky základné práva a slobody, ale **jeho pôsobnosť je daná iba voči orgánom verejnej správy, či niektorým orgánom verejnej moci.** V roku 2012 sa ukázalo, že ani po desiatich rokoch pôsobenia verejného ochrancu práv v Slovenskej republike, mnohí **občania stále nemajú predstavu o jeho pôsobnosti.** Viac ako polovica podaní, s ktorými sa na verejného ochrancu práv obrátili, nepatrila do jeho pôsobnosti najmä z dôvodu, že nesmerovali voči verejným orgánom a smerovali voči iným subjektom.



Verejný ochranca práv je podľa čl. 151a Ústavy Slovenskej republiky „nezávislý orgán Slovenskej republiky, ktorý v rozsahu a spôsobom stanoveným zákonom chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb“, a teda môže konať iba tak ako všetky ostatné štátne orgány, a to podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon. Z tohto dôvodu podania, ktoré sa netýkajú verejných orgánov verejný ochranca práv nemôže vybavovať. **V roku 2012 podania, ktoré nepatrili do pôsobnosti verejného ochranca práv tvorili 58 % zo všetkých podaní. Bolo to menej ako v minulosti, ale považujem to stále za vysoké percento.**

**Porušenie základných práv a slobôd sme zistili v 75 podnetoch, v ktorých bolo preukázaných 92 porušení základných práv:**

- v **59** prípadoch bolo preukázané porušenie základného **práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov** (článok 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky),
- v **19** prípadoch bolo preukázané porušenie základného **práva, podľa ktorého sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky** (článok 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky),
- v **7** prípadoch bolo preukázané porušenie základného **práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa** (článok 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky),
- v **1** prípade bolo preukázané porušenie základného **práva na vzdelanie** (článok 42 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky),
- v **1** prípade bolo preukázané porušenie základného **práva na pomoc štátu rodičom, ktorí sa starajú o deti** (článok 41 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky),
- v **1** prípade bolo preukázané porušenie základného **práva na informácie** (článok 26 Ústavy Slovenskej republiky),
- v **1** prípade bolo preukázané porušenie ústavnej požiadavky, v zmysle ktorej povinnosti možno ukladať len na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd (článok 13 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky),
- v **3** prípadoch bolo preukázané **porušenie práva dieťaťa** zaručeného čl. 3. Dohovoru o právach dieťaťa.

## **Informácia o porušeníach základných práv a príklady z podnetov:**

### **2.2.1 Právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov (čl. 48 ods. 2 Ústavy SR)**

V tabuľke je uvedený prehľad orgánov, v konaní ktorých sme na základe podnetu zistili, že porušili právo podávateľa podnetu na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov:

súdy	<b>36</b>
sociálna poisťovňa	<b>8</b>
územná samospráva	<b>5</b>
obvodné pozemkové úrady	<b>3</b>

ústredie a úrady práce, soc. vecí a rod.	2
ministerstvá	2
centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže	1
správy katastra	1
polícia	1

### Zbytočné priet'ahy v konaní pred súdmi

Zistenia o zbytočných priet'ahoch v súdnom konaní **sa roky chronicky opakujú**. Prinášajú ich výsledky preskúmania verejného ochrancu práv, opakovane na ne poukazuje Ústavný súd Slovenskej republiky a priet'ahy v súdnom konaní sú nezriedka dôvodom prehry Slovenskej republiky pred Európskym súdom pre ľudské práva.

V roku 2012 bolo jednou z mojich priorít preskúmanie príčin, ktoré spôsobujú priet'ahy v súdnych konaniach. Z mojej iniciatívy Kancelária vykonala prieskum, ktorého výsledky sú uvedené v Správe verejnej ochrankyne práv o zbytočných priet'ahoch v súdnom konaní v Slovenskej republike z októbra 2012. Správa vyhodnocuje obdobie od roku 2008 do roku 2011 a jej súčasťou sú aj návrhy opatrení. Jej úplné znenie je uvedené na internetovej stránke Kancelárie [www.vop.gov.sk](http://www.vop.gov.sk).

V roku 2012 bolo zistených **36 prípadov** porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov v súdnych konaniach súdov.

### Zbytočné priet'ahy v konaní Sociálnej poisťovne

Podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“), sú organizačné zložky Sociálnej poisťovne povinné rozhodnúť o dôchodkových dávkach najneskôr do 60 dní od začatia konania, v mimoriadne zložitých prípadoch možno túto lehotu predĺžiť najviac o 60 dní, čo treba oznámiť účastníkom konania. V uplynulom roku bolo preukázané porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov **v 8 prípadoch**. Z toho v 4 prípadoch to bolo **v konaní o invalidnom dôchodku**, v 3 prípadoch to bolo **v konaní o starobnom dôchodku** a v 1 prípade to bolo **v konaní o nároku na úrazovú rentu**.

#### Príklad z podnetov:

Na verejného ochrancu práv sa obrátila podávateľka, ktorá až do roku 1981 žila a pracovala na Ukrajine, od roku 1981 žije na Slovensku. V novembri 2010 požiadala o priznanie starobného dôchodku. Sociálna poisťovňa jej v decembri 2010 priznala starobný dôchodok, ale výlučne podľa zákona o sociálnom poistení. Nárok bolo pritom potrebné posúdiť aj podľa Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou.

Podľa tejto zmluvy, ak by mala k 31. decembru 2001 trvalý pobyt na území Slovenskej republiky, bolo potrebné pri výpočte jej dôchodku zohľadniť aj dobu poistenia získanú na Ukrajine, tak ako keby bola získaná podľa slovenských právnych predpisov. To sa nestalo. Sociálna poisťovňa pri spísaní žiadosti o starobný dôchodok túto skutočnosť od podávateľky ani nezisťovala. Až po vydaní svojho rozhodnutia Sociálna poisťovňa informovala podávateľku o tom, že má preukázať k 31. decembru 2001 svoj trvalý pobyt a bolo zistené, že podávateľka ho mala na území Slovenskej republiky. Ostatné potrebné

údaje začala poisťovňa zisťovať až v ďalšom roku a opakovane nesprávne určila sumu starobného dôchodku, pretože pri jej výpočte nezohľadnila dobu poistenia získanú podľa právnych predpisov Českej republiky kratšiu ako jeden rok a priznala pôvodnú sumu zvýšenia za rok 2010, čo nebolo v súlade s právnym poriadkom. Sociálna poisťovňa vo svojom stanovisku k podnetu svoju chybu priznala a **uviedla, že vydala zmenové rozhodnutie so správnu sumou zvýšenia za rok 2010. Ukázalo sa, že je to nepravdivá informácia.** V novom rozhodnutí totiž bola opätovne ponechaná pôvodná suma zvýšenia za rok 2010. **Sociálna poisťovňa po upozornení Kanceláriou verejného ochrancu práv vydala ďalšie zmenové rozhodnutie, v ktorom sumu starobného dôchodku zvýšila po určení správnej sumy zvýšenia za rok 2010. V dôsledku tohto postupu Sociálnej poisťovne bol podávateľke priznaný starobný dôchodok v správnej sume až dňa 28. marca 2012, teda po viac ako šesťnástich mesiacoch od podania žiadosti, tým došlo k porušeniu základného práva podávateľky podnetu na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov a aj k porušeniu jej základného práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe.**

### **Zbytočné prietahy v konaní orgánov územnej samosprávy**

Orgány územnej samosprávy rozhodujú vo veciach, v ktorých vykonávajú samosprávu a tiež aj vo veciach, v ktorých vykonávajú prenesený výkon štátnej správy. V uplynulom roku bolo preukázaných **5 prípadov** porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zo strany orgánov územnej samosprávy. V troch prípadoch išlo o zbytočné prietahy pri prenesenom výkone štátnej správy **v stavebnom konaní** a v dvoch prípadoch pri výkone samosprávy (**v 1 prípade v konaní o jednorazovej dávke v hmotnej núdzi a v 1 prípade v konaní o odkázanosti na sociálnu službu**). Na uvedené konania sa vzťahujú lehoty vyplývajúce zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov, podľa ktorého **v jednoduchých veciach, najmä ak možno rozhodnúť na podklade dokladov predložených účastníkom konania, správny orgán rozhodne bezodkladne. V ostatných prípadoch**, ak osobitný zákon neustanovuje inak, je správny orgán povinný rozhodnúť vo veci **do 30 dní** od začatia konania; vo zvlášť zložitých prípadoch rozhodne **najneskôr do 60 dní**; ak nemožno vzhľadom na povahu veci rozhodnúť ani v tejto lehote, môže ju primerane predĺžiť odvolací orgán (orgán príslušný rozhodnúť o rozklade). Ak správny orgán nemôže rozhodnúť do 30, prípadne do 60 dní, je povinný o tom účastníka konania s uvedením dôvodov upovedomiť.

#### **Príklad z podnetov:**

Podávateľka sa v júli 2011 obrátila na stavebný úrad so žiadosťou o vydanie stavebného povolenia na zmenu dokončenej stavby bytového domu s názvom: „Výstavba balkóna“. Dňom podania žiadosti bolo začaté stavebné konanie. V marci 2012 stavebný úrad oznámil dotknutým orgánom a známym účastníkom konania začatie stavebného konania vo veci vydania stavebného povolenia na predmetnú zmenu dokončenej stavby. Stavebnému úradu boli pomery staveniska dobre známe, žiadosť poskytovala dostatočný podklad pre posúdenie navrhovanej stavby, preto upustil od miestneho zisťovania a ústneho pojednávania. Stavebný úrad nevykonával žiadny úkon, nezabezpečoval si podklady pre riadne rozhodnutie o zmene dokončenej stavby, ani sa iným spôsobom návrhom na začatie konania nezaoberal. Začatie stavebného konania oznámil až po uplynutí viac ako ôsmich mesiacov

od podania žiadosti o vydanie stavebného povolenia. Z poskytnutých informácií bolo zrejmé, že správanie účastníka konania ani zložitosť veci neboli faktorom ovplyvňujúcim plynulosť konania. V písomnom stanovisku k tejto veci stavebný úrad uviedol, že žiadosť stavebníkov nebola vybavená z dôvodu organizačných zmien a znižovania stavu zamestnancov oddelenia, že nevybavená agenda odchádzajúcich a dlhodobo práceneschopných zamestnancov oddelenia bola postupne prerozdeľovaná a to spôsobilo predĺženie vybavovania podaní.

Úrad bol vyzvaný, aby prijal opatrenia, ktoré povedú k rozhodnutiu o žiadosti podávateľky, a ktoré zabránia opakovaniu nedostatkov v ostatných stavebných konaniach. V písomnom stanovisku stavebný úrad oznámil, že prijal organizačno-technické opatrenia, zamestnankyňu oddelenia upozornil na neuspokojivé plnenie pracovných úloh a uložil jej odstrániť zistené nedostatky v lehote 7 dní odo dňa prevzatia upozornenia. **Stavebné povolenie bolo nakoniec vydané po takmer jedenástich mesiacoch, v máji 2012.**

### **Zbytočné priet'ahy v konaní ostatných orgánov**

Občania podávajú menej podnetov namietajúcich zbytočné priet'ahy v konaní ostatných orgánov verejnej správy, než voči súdom. Z prieskumnej činnosti, ktorú som v roku 2012 vykonávala z vlastnej iniciatívy, som však získala informácie o tom, že aj v konaní ostatných orgánov verejnej správy sa vyskytujú nedostatky v plynulosti konania.<sup>1</sup>

Z podnetov, ktoré Kancelária preskúmavala boli zistené tieto porušenia práva na konanie vo veci bez zbytočných priet'ahov: **3 prípady v konaní obvodných pozemkových úradov**, ktoré stále riešia množstvo žiadostí v reštitučných konaniach (napr. konania o navrátenie vlastníctva, konania o užívaní pozemkov v zriadených záhradkárskejších osadách a vysporiadanie vlastníctva k nim); **1 prípad nečinnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky** v konaní o „príspevku na opatrovanie“; **3 prípady nečinnosti Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny; Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže a Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny** vo veci týkajúcej sa práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov.<sup>2</sup>; **1 prípad nečinnosti polície** pri vyšetrovaní podvodu; **1 prípad nečinnosti správy katastra** pri zápise vlastníckeho práva a **1 prípad nečinnosti Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky** v konaní o žiadosti o udelenie štátneho súhlasu.

### **2.2.2 Právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky (článok 46 ods. 1 Ústavy SR)**

Podľa článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Týmto článkom sa zaručuje ochrana viacerých záujmov. Okrem prístupu k súdu sa ním v ustanovených prípadoch zaručuje aj prístup k iným orgánom Slovenskej republiky, ale jeho obsahom je aj relevantné konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky upravené zákonom a tiež aj

<sup>1</sup> Niektoré zistenia sú uvedené v inej časti tejto správy.

<sup>2</sup> Podrobnejšie sa problému práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov venujem v časti Najlepší záujem dieťaťa – prvoradé hľadisko pri činnosti týkajúcej sa detí.

právo účastníka konania, aby sa konanie začaté na jeho návrh skončilo spôsobom, ktorý mu umožní pokračovať v ďalšej ochrane jeho práva, t. j. aby súd (príp. iný orgán) vydal rozhodnutie (súdne/správne), proti ktorému sa účastník môže (za zákonom ustanovených predpokladov) brániť aj opravným prostriedkom. Toto právo bolo podľa mojich zistení v roku 2012 porušené **v 19 prípadoch**.

Orgány, ktorým bolo prieskumom verejnej ochrankyne práv preukázané, že svojim postupom porušili právo podávateľa podnetu domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky sú tieto :

sociálna poisťovňa	9
ústredie a úrady práce, soc. vecí a rod.	5
územná samospráva	2
správy katastra	2
centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže	1

### Sociálna poisťovňa

Najčastejšie, celkovo v 9 prípadoch bolo porušenie práva každého domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky zistené v konaní Sociálnej poisťovne (trikrát **v konaní o dávku v nezamestnanosti**, dvakrát **v konaní o invalidnom dôchodku**, jedenkrát **v konaní o starobnom dôchodku**, jedenkrát **v konaní o priznanie úrazovej renty**, jedenkrát **vo veci vrátenia preplatku** na príspevku do fondu zamestnanosti a príspevku na poistenie v nezamestnanosti a jedenkrát **vo veci predpísania príspevkov** do fondu zamestnanosti a príspevkov na poistenie v nezamestnanosti).

#### Príklad z podnetov:

Podávateľovi bol v roku 2008 priznaný starobný dôchodok. Pri určení jeho sumy nebolo ako obdobie dôchodkového poistenia zhodnotené štúdium v školskom roku 1960/1961 v 9. ročníku základnej školy. Podávateľ preto požiadal Sociálnu poisťovňu, aby mu toto obdobie dodatočne započítala. Sociálna poisťovňa o jeho žiadosti nerozhodla, **odpovedala** mu iba **neformálnym listom**, v ktorom uviedla, že tak nie je možné urobiť, nakoľko v tom čase nemal skončenú povinnú školskú dochádzku. Podávateľ opakovane žiadal Sociálnu poisťovňu o vydanie rozhodnutia, bezúspešne. Sociálna poisťovňa vydala vo veci rozhodnutie až po tom ako sa na ňu obrátil verejný ochranca práv. Žiadosť podávateľa zamietla. Odvolávala sa aj na stanovisko Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, na ktoré sa obrátila s otázkou, kedy podávateľ ukončil plnenie povinnej školskej dochádzky. Odpoveď ministerstva školstva bola pre podávateľa nepriaznivá. Až potom, ako sa na ministerstvo obrátil verejný ochranca práv, ministerstvo zmenilo svoj názor. V decembri 1960 nadobudol účinnosť nový školský zákon, ktorý zaviedol povinnú deväťročnú školskú dochádzku. Dovtedy platila osemročná povinná školská dochádzka. Keďže podávateľ ukončil ôsmy ročník už v roku 1960, v čase účinnosti starého školského zákona, ukončil aj povinnú školskú dochádzku a toto nemohla nová právna úprava spätne zmeniť, pretože by to bolo v rozpore s princípom zákazu retroaktivity právnych predpisov. V tomto prípade bolo porušené nielen

základné právo podávateľa na súdnu a inú právnu ochranu, ale aj právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe. **Na základe nového stanoviska ministerstva Sociálna poisťovňa prehodnotila svoj postup a vo veci vydala nové rozhodnutie, ktorým žiadosti podávateľa vyhovel.**

### Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny

Podľa mojich zistení Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny porušili v roku 2012 právo každého domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne Slovenskej republiky celkovo **v 5 prípadoch**. Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny porušili toto právo jedenkrát **v konaní o príspevku na bývanie**, jedenkrát **v konaní o vrátenie dávky v hmotnej núdzi** a jedenkrát **vo veci kompenzácií ťažkého zdravotného postihnutia**. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny rovnako ako aj Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny pochybili aj vo veci týkajúcej sa práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov. Podrobnejšie je tento problém uvedený v časti Najlepší záujem dieťaťa – prvoradé hľadisko pri činnosti týkajúcej sa detí.

#### Príklad z podnetov:

Na verejnú ochrankyňu práv sa obrátil podávateľ, ktorý namietal posúdenie svojho zdravotného stavu posudkovým lekárom pre účel priznania peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia. Poukázal na to, že podľa rozhodnutia Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny nie je osobou s ťažkým zdravotným postihnutím, hoci Sociálna poisťovňa, ktorá taktiež posudzovala jeho zdravotný stav, dospela k úplne opačnému záveru.

Preskúmaním podnetu sme zistili, že lekárske posudky, ktoré boli vypracované ako podklad pre rozhodovanie Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, neobsahovali odborné odôvodnenie záverov posudkového lekára, či jeho vlastné odborné zistenia, ale najmä nevhodné vyjadrenia napr.: „...aby som v pacientovi nezakorenil pocit choroby...“ alebo „...vojak z povolania a toľko chorôb?“, a že posudkový lekár obsah posudku nezmenil ani po opakovanom posúdení zdravotného stavu. Napriek evidentným nedostatkom v obsahu lekárskeho posudku sa s ním Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny ako s podkladom pre svoje rozhodnutie o nároku na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia uspokojil a žiadosť podávateľa podnetu zamietol. Na základe týchto zistení som dospela k záveru, že Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny pri svojom rozhodovaní nevychádzal zo spoľahlivo zisteného stavu vecí a nezaobstaral si relevantné podklady, čím nekonal v súlade so Správnym poriadkom a Ústavou Slovenskej republiky, a teda jeho postupom bolo porušené základné právo podávateľa podnetu upraveného v ustanovení čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. **K náprave došlo v odvolacom konaní. Na svoje zistenia a závery som upozornila Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a požiadala som ho, aby usmernil nielen svojich zamestnancov, ale aj posudkových lekárov, ktorí preň vykonávajú posudkovú činnosť.**

### Ostatné orgány verejnej správy

V prípade ostatných orgánov verejnej správy sa v roku 2012 preukázalo porušenie základného práva každého domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a na inom orgáne SR v menšom počte prípadov: **Správy katastra** porušili toto právo

**v 2 prípadoch (jedenkrát v konaní o oprave chýb v katastrálnom operáte a jedenkrát v konaní o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom), orgány územnej samosprávy ho porušili tiež v 2 prípadoch (jedenkrát vo veci platenia miestnych daní a miestneho poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady a jedenkrát v konaní o odkázanosti na sociálnu službu). Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže** porušilo vo veci týkajúcej sa práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov, okrem iných základných práv aj základné právo zaručené článkom 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.<sup>3</sup>

#### **Príklad z podnetov:**

Podávateľia, manželský pár sa obrátili na obec so žiadosťou o posúdenie odkázanosti na sociálnu službu – opatrovateľskú službu. Posudzovaný mal byť podávateľ, ktorý po úraze hlavy nebol schopný zostať v domácnosti bez dozoru a pomoci. Podávateľka potrebovala pomoc so starostlivosťou o manžela, pretože bola zamestnaná. Povinnosťou obce, ktorá v rámci výkonu samosprávy plní aj úlohy na úseku sociálnej pomoci, bolo v tomto prípade posúdiť odkázanosť podávateľa na poskytnutie sociálnej služby, vydať o tejto odkázanosti rozhodnutie, a následne poskytnúť (ak je daná obec zapísaná v registri poskytovateľov) alebo zabezpečiť poskytnutie požadovanej sociálnej služby u iného poskytovateľa. O posúdenie odkázanosti požiadal podávateľ v januári 2012, priložil aj potrebné lekárske nálezy. Nasledovať malo posúdenie jeho zdravotného stavu u lekára, s ktorým má obec na tieto účely uzavretú zmluvu, sociálny pracovník obce mal vypracovať sociálny posudok (rodinné prostredie posudzovaného, jeho individuálne predpoklady) a z týchto dvoch posudkov mal byť vypracovaný celkový posudok o odkázanosti na sociálnu službu. Posudok o odkázanosti na sociálnu službu mal byť podkladom na vydanie rozhodnutia o odkázanosti na sociálnu službu. Mesiac po podaní žiadosti podávateľia dostali od obce list, v ktorom im oznámili, že žiadosť sa zamieťa, lebo nebol predložený lekársky posudok a sociálny posudok. Sú to však podklady, ktoré si má zabezpečiť samotná obec. V liste sa uvádzalo aj, že podávateľ sa po obci sám bicykluje, a teda až taký odkázaný na pomoc iných osôb nebude. Ani ďalšie žiadosti a sťažnosti podávateľom nepomohli, a preto sa koncom mája 2012 obrátili na verejnú ochrankyňu práv. Ďalší postup už bol správny a rýchly, posúdenie zdravotného stavu sa uskutočnilo začiatkom júla 2012, v tom istom mesiaci bol vypracovaný posudok o odkázanosti a obec vydala rozhodnutie o odkázanosti na opatrovateľskú službu, od 1. augusta 2012 je opatrovateľská služba podávateľovi poskytovaná. V tomto prípade došlo k porušeniu základného práva podávateľa chráneného čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky na súdnu a inú právnu ochranu, ktoré spočívalo v tom, že obec po doručení žiadosti o posúdenie odkázanosti nezačala konať a o žiadosti nerozhodla, iba na ňu odpovedala neformálnym listom. Došlo aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, pretože obec nedodržala zákonnú lehotu na vydanie rozhodnutia. **Nedostatky v postupe obce boli odstránené počas preskúmavania podnetu.**

---

<sup>3</sup> Podrobnejšie je tento problém popísaný v časti Najlepší záujem dieťaťa – prvoradé hľadisko pri činnosti týkajúcej sa detí.

### 2.2.3 Právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe, pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živila (článok 39 ods.1 Ústavy SR)

Ústava SR v článku 39 ods. 1 zaručuje občanom právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živila. Tohto základného práva sa môžu občania domáhať iba v medziach zákonov, ktoré článok 39 ods. 1 ústavy vykonávajú. Sociálna poisťovňa ho porušila podávateľom podnetov v **7 prípadoch** (trikrát v konaní o starobný dôchodok, trikrát v konaní o invalidný dôchodok a jedenkrát vo veci nevyplatenia vianočného príspevku).

#### **Príklad z podnetov:**

Podávateľka podnetu do roku 2004 poberala čiastočný invalidný dôchodok. Z dôvodu, že nepreukázala rozhodujúce skutočnosti na trvanie výplaty (nepredložila potvrdenie o hrubých zárobkoch), jej Sociálna poisťovňa jeho vyplácanie zastavila. Žiadosť o uvoľnenie výplaty čiastočného invalidného dôchodku podala podávateľka v septembri 2007. V rámci rozhodovania o jej žiadosti bolo potrebné preveriť, či je podávateľka podnetu aj naďalej čiastočne invalidná, či pokles jej zárobku odôvodňuje poberanie invalidného dôchodku (posúdenie tejto podmienky bolo rozhodujúce len na výplatu čiastočného invalidného dôchodku do 1. augusta 2006). Pretože podávateľka svoje hrubé zárobky preukázala v máji 2008, zostalo predmetom dokazovania iba posúdenie jej zdravotného stavu. To sa uskutočnilo až v apríli 2010 a podávateľka bola uznaná aj naďalej za čiastočne invalidnú. Výplata dôchodku jej bola uvoľnená rozhodnutím Sociálnej poisťovne z mája 2010 od 12. apríla 2007. Dátum uvoľnenia výplaty čiastočného invalidného dôchodku, teda 12. apríl 2007, bol určený podľa ustanovenia § 112 ods. 5 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“), podľa ktorého sa výplata dávky po preukázaní rozhodujúcich skutočností uvoľní odo dňa zastavenia jej výplaty, najviac tri roky spätne od preukázania týchto skutočností. Potvrdenia o hrubých zárobkoch boli doručené Sociálnej poisťovni v máji 2008, zdravotný stav bol posúdený 12. apríla 2010, a tento deň Sociálna poisťovňa považovala za deň, kedy boli preukázané všetky rozhodujúce skutočnosti na uvoľnenie výplaty čiastočného invalidného dôchodku a výplatu dôchodku uvoľnila od 12. apríla 2007, teda 3 roky spätne od preukázania rozhodujúcich skutočností. S takýmto postupom však nebolo možné súhlasiť. Žiadosť o invalidný dôchodok podala podávateľka v septembri 2007. Konanie o uvoľnení výplaty čiastočného invalidného dôchodku sa začalo dňom podania žiadosti. Podľa ustanovenia § 114 ods. 1 zákona o sociálnom poistení sa nárok na výplatu dávky alebo jej časti premlčí uplynutím troch rokov odo dňa, za ktorý dávka alebo jej časť patrila. Táto lehota neplynie počas konania o dávke. Nárok na uvoľnenie výplaty čiastočného invalidného dôchodku bol uplatnený v septembri 2007 a konanie skončilo až nadobudnutím právoplatnosti rozhodnutia Sociálnej poisťovne, ústredie, z mája 2010. V tomto období teda premlčacia lehota neplynula ani podľa ustanovenia § 114 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, ani podľa ustanovenia § 112 ods. 5 zákona o sociálnom poistení. Výplata čiastočného invalidného dôchodku tak mala byť uvoľnená už od septembra 2004. Toto pochybenie bolo odstránené na podnet Kancelárie verejného ochrancu práv a rozhodnutím Sociálnej poisťovne, ústredie, z februára 2012 bola podávateľke od septembra 2004 uvoľnená výplata čiastočného invalidného dôchodku, teda tri roky spätne od podania žiadosti. Postup Sociálnej poisťovne som vyhodnotila ako porušenie



základného práva podávateľky podnetu chráneného článkom 39 ods. 1 Ústavy SR, podľa ktorého majú občania právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa. Porušenie spočívalo v uvedení nesprávneho dátumu, od ktorého bola uvoľnená výplata čiastočného invalidného dôchodku v rozhodnutí Sociálnej poisťovne, ústredie, z mája 2010. K náprave došlo až rozhodnutím z februára 2012. V predmetnom konaní bolo porušené aj základné právo podávateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, ktoré je zaručené v ustanovení článku 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. **V tomto prípade došlo k odstráneniu pochybení počas preskúmavania podnetu a podávateľke bol invalidný dôchodok vyplatený spätne od roku 2004.**

#### 2.2.4 Právo na informácie (článok 26 ods. 1 Ústavy SR)

Sloboda prejavu a právo na informácie zaručuje článok 26 Ústavy Slovenskej republiky. Právo na informácie sa vykonáva okrem iného aj zákonom č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov, ktorý garantuje otvorenosť verejnej správy občanom. V roku 2012 verejný ochranca práv preukázal porušenie tohto základného práva **v 1 prípade. Porušovateľom bola Všeobecná zdravotná poisťovňa, a.s..**

##### **Príklad z podnetov:**

Podávateľka podnetu požiadala Všeobecnú zdravotnú poisťovňu, a.s. o sprístupnenie informácií, a to konkrétne o „platné zmluvy, resp. dodatky o poskytovaní a úhrade zdravotnej starostlivosti (celý obsah listiny), ktoré uzatvorila Všeobecná zdravotná poisťovňa, a.s. so štátnymi zdravotníckymi zariadeniami“. Všeobecná zdravotná poisťovňa, a.s. vydala rozhodnutie, ktorým nevyhovela žiadosti podávateľky podnetu o sprístupnenie informácie. Proti rozhodnutiu podala podávateľka odvolanie, ktorému odvolací orgán nevyhovел.

Vykonávanie verejného zdravotného poistenia je činnosť vo verejnom záujme, pri ktorej sa hospodári s verejnými prostriedkami. **Verejný ochranca práv konštatoval, že nesprístupnenie informácií Všeobecnou zdravotnou poisťovňou, a.s. nebolo opodstatnené** a dospel k záveru, že **rozhodovaním Všeobecnej zdravotnej poisťovne, a.s. bolo porušené základné právo podávateľky podnetu na informácie.**

#### 2.2.5 Právo rodičov, ktorí sa starajú o deti, na pomoc štátu (článok 41 ods. 5 Ústavy SR)

Jedným zo sociálnych práv je aj právo rodičov, ktorí sa starajú o deti, na pomoc štátu, ktoré je zaručené v článku 41 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky. Domáhať sa práv uvedených v ustanovení čl. 41 Ústavy Slovenskej republiky možno len v medziach zákonov, ktoré toto ustanovenie vykonávajú. Medzi tieto zákony patrí aj zákon o prídavku na dieťa, nakoľko prídavok na dieťa je charakterizovaný ako štátna sociálna dávka, ktorou štát prispieva oprávnenej osobe na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa. V roku 2012 som preukázala **porušenie tohto práva v 1 prípade.** Porušovateľom bol Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a porušenia sa dopustil v konaní o prídavku na dieťa.

## 2.2.6 Právo na vzdelanie (článok 42 Ústavy SR)

Podľa čl. 42 Ústavy Slovenskej republiky, každý má právo na vzdelanie. Občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možnosti spoločnosti aj na vysokých školách. Práva na vzdelanie sa možno domáhať len v medziach zákonov, vykonávajúcich ustanovenia predmetného článku. Ako som zistila v priebehu roka 2012, **toto právo porušila v jednom prípade vysoká škola**. V oblasti vysokoškolského vzdelávania je vykonávacím zákonom najmä zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Práva a povinnosti študentov a orgánov vysokej školy a fakulty ďalej upravujú aj vnútorné predpisy vysokej školy a fakulty. Právo na vzdelanie má pomerne široký obsah a zahŕňa niekoľko aspektov. Jeho súčasťou je najmä prístup k vzdelaniu, odmietanie opatrení, ktoré by prístup k vzdelaniu obmedzovali alebo odopierali a tiež aj právo na vydanie dokladov o riadnom ukončení vzdelávania.

### Príklad z podnetov:

Podávateľka podnetu riadne skončila svoje bakalárske štúdium v septembri štvrtého roka štúdia (štandardne malo toto štúdium trvať tri roky). V septembri pritom vykonala len obhajobu záverečnej práce, nakoľko ostatné časti štátnej skúšky úspešne vykonala na konci tretieho roka štúdia. **Napriek riadnemu skončeniu štúdia jej vysoká škola nevydala doklady o absolvovaní štúdia. Vydanie dokladov podmienila zaplatením školného za celý štvrtý rok štúdia**, nakoľko na účely platenia školného sa podľa zákona o vysokých školách už zápis do ďalšieho roka štúdia považuje za celý ďalší akademický rok. Podávateľka školné odmietla zaplatiť, domáhala sa však dokladov o absolvovaní svojho štúdia. Pri preskúvaní tohto podnetu sa bolo potrebné zaoberať otázkou, či základné právo na vzdelanie zahŕňa aj právo absolventa vysokoškolského štúdia na vydanie dokladov o absolvovaní štúdia – teda či základné právo na vzdelanie môže byť porušené tým, že vysoká škola v rozpore s právnym poriadkom absolventovi odmietne doklady vydať. Vzdelávanie je inštitucionalizovaný proces, uskutočňuje sa v určitom systéme. Z toho sa odvíja aj právo na konkrétnu formu oficiálneho uznania úspešne ukončeného vzdelávania (štúdia). Na úrovni vysokoškolského vzdelávania je takouto formou udeľovanie akademických titulov a vydávanie dokladov o absolvovaní štúdia. Udelenie akademického titulu absolventom študijného programu je formálnym zavŕšením plnohodnotného vysokoškolského vzdelania. Dokladmi o riadnom skončení štúdia akreditovaného študijného programu a o získaní príslušného akademického titulu sú vysokoškolský diplom a vysvedčenia o štátnych skúškach. Zákon o vysokých školách proces vydávania ani odovzdávania dokladov podrobnejšie neupravuje. Vysoké školy spravidla majú tento postup zakotvený vo vnútorných predpisoch.

Argumentácia vysokej školy, že vydaniu a odovzdaniu dokladov o absolvovaní štúdia musí predchádzať splnenie všetkých povinností študenta, čím sa v konkrétnom prípade malo na myslí splnenie povinnosti zaplatiť školné, nemali oporu v právnom poriadku. Z logiky vecí vyplýva, že podmienkou na udelenie akademického titulu a vydanie dokladov o absolvovaní štúdia je splnenie študijných povinností a požiadaviek vyplývajúcich zo študijného poriadku, študijného plánu a študijného programu. **Ak by aj študentovi (absolventovi) vznikla povinnosť zaplatiť školné za prekročenie štandardnej dĺžky štúdia, nejde o povinnosť, ktorá by mala väzbu na samotné vydanie a odovzdanie dokladov o absolvovaní štúdia.**

Ani zákon, ani vnútorné predpisy vysokej školy tieto skutočnosti výslovne vzájomne nepodmieňujú. Školné nemá ani charakter správneho poplatku, ktorého zaplatenie by bolo povinnou náležitosťou začatia konania o vydanie dokladov alebo podobne. Výsledky preskúmania podnetu viedli k záveru, že vysoká škola odopretím vydať doklady **porušila základné právo na vzdelanie. V priebehu preskúmania podnetu vysoká škola svoj postoj prehodnotila, pretože aj napriek neuhradeniu školného podávateľku pozvala na promóciu, na ktorej jej bola pripravená doklady odovzdať.**

### 2.2.7 Ukladanie povinnosti zákonom alebo na základe zákona (článok 13 ods. 1 Ústavy SR)

Medzi všeobecné ustanovenia k základným právam a slobodám patrí v zmysle článku 13 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky aj zásada, že povinnosti možno ukladať zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd. Týmto ustanovením ústava priznáva ochranu každému, pred svojvoľným obmedzovaním základných práv a ukladaním povinností spôsobom, ktorý nie je upravený v samotnej ústave alebo v zákone. V roku 2012 som na základe podnetu zistila, že takýto postup nebol dodržaný v konaní Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny.

#### **Príklad z podnetov:**

Podávateľ namietal, že po tom, ako mu Sociálna poisťovňa v septembri 2011 dodatočne, po zistení svojej chyby, zvýšila starobný dôchodok, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny **mu uložil povinnosť vrátiť dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke priznané preddavkovo** za obdobie od februára 2004 do konca septembra 2011. Verejná ochrankyňa práv zistila, že podávateľovi boli dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke vyplácané preddavkovo do konca júna 2009. Zákon o hmotnej núdzi upravuje možnosť uložiť povinnosť vrátiť neprávom priznanú a vyplatenú dávku v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke za obdobie, kedy neboli vyplácané preddavkovo, len v prípadoch, ak túto skutočnosť zapríčinil samotný poberateľ dávky úmyselne alebo ak si nesplnil niektorú z uložených povinností a prijímal dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke, hoci vedel a musel z okolností predpokladať, že sa vyplácajú neprávom alebo vo vyššej sume, než patrili. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v prípade podávateľa podnetu **neoprel uloženie povinnosti vrátiť dávku v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke priznaných preddavkovo o zákonný dôvod, pretože tento v tomto prípade neexistoval.** Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny bol oprávnený podávateľovi podnetu uložiť povinnosť vrátiť dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke za obdobie, v ktorom mu ich neposkytoval preddavkovo. Z týchto dôvodov verejná ochrankyňa práv dospela k záveru, že postupom Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v konaní a následne aj jeho rozhodnutím, došlo k porušeniu základného práva podávateľa vyplývajúceho z čl. 13 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Rovnako skonštatovala aj porušenie základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny požiadala o odstránenie vzniknutého stavu. **Príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny uznal svoju chybu a oznámil, že vykonal opatrenia smerujúce k náprave.**

## 2.2.8 Najlepší záujem dieťaťa – prvoradé hľadisko pri činnosti týkajúcej sa detí (článok 3 Dohovoru o právach dieťaťa)

Podľa článku 3 Dohovoru o právach dieťaťa **najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, bez ohľadu na to, či túto činnosť uskutočňujú verejné alebo súkromné zariadenia sociálnej starostlivosti, súdy, správne alebo zákonodarné orgány.** Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru o právach dieťaťa, sa zaviazali zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, a pritom brať ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných a urobiť pre to všetky potrebné zákonné a správne opatrenia. Z Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý zaväzuje aj SR, vyplýva **pozitívny záväzok štátu urobiť opatrenia, prostredníctvom ktorých sa každému dieťaťu zabezpečí možnosť uplatniť svoje práva,** ktoré tento Dohovor zaručuje. **Všetky štátne orgány Slovenskej republiky oprávnené konať vo vzťahoch, ktoré upravuje Dohovor, majú povinnosť podniknúť účinné opatrenia na ochranu práv, ktoré Dohovor zaručuje.** Ak orgán štátnej správy nezabezpečí maloletému dieťaťu ochranu a starostlivosť, ktorá mu vytvára podmienky na uplatnenie práva, plynúceho z Dohovoru o právach dieťaťa, dochádza k porušeniu práva priznaného čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa. **V roku 2012 som na základe podnetu, ktorý sa týkal práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov, preukázala porušenie tohto práva v 3 prípadoch. Porušovateľmi boli Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže; Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny.**

### Príklad z podnetov:

Stará matka požiadala o pomoc vo veci jej vnúčat – maloletých detí, ktoré sa nachádzali na území Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska bez starostlivosti rodičov, a o ktorých zverení do náhradnej starostlivosti začalo v tejto krajine súdne konanie. Verejná ochrankyňa práv preskúmala podnet a zistila **nečinnosť a nesprávny postup Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže; Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny.** Následkom tejto **nečinnosti a nesprávneho postupu bolo porušenie práva maloletých detí na postup orgánov, ktorý je v ich najlepšom záujme (čl. 3 ods. 1 Dohovoru), porušenie ich základného práva na súdnu a inú právnu ochranu zaručené ustanovením (čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky) a tiež porušenie základného práva podávateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov (čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky).** Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v tejto veci nekonalo, pretože v dôsledku nesprávneho postupu orgánov verejnej správy, ktoré spadajú do jeho pôsobnosti, sa o situácii maloletých detí (vnúčat podávateľky podnetu) ani nedozvedelo. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky je však ústredným orgánom štátnej správy pre sociálnoprávnu ochranu detí a sociálnu kuratelu. **Verejná ochrankyňa práv preto požiadala ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky; riaditeľku Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže a generálneho riaditeľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, aby prijali opatrenia, ktoré by zabránili vzniku podobnej situácie v budúcnosti.** Nakoľko v prípade

maloletých vnúčat podávateľky podnetu medzičasom príslušný súd Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska už rozhodol o ich zverení do náhradnej starostlivosti, opatrenia verejnej ochrankyne práv vo vzťahu k orgánom Slovenskej republiky, už nemohli zmeniť ich situáciu. Aj na základe tohto prípadu začala verejná ochrankyňa práv z vlastnej iniciatívy konanie, ktorého predmetom bolo preskúmavanie postupu našich orgánov v ďalších podobných prípadoch a **požiadala riaditeľku Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, aby do budúcnosti zabezpečila dohľad nad dodržiavaním práva dieťaťa a nad takým postupom orgánov, ktorý bude v jeho najlepšom záujme.**

## 2.3 Iné zistenia z podnetov

### 2.3.1 Podnety zdravotných sestier

Rozhodnutím Ústavného súdu Slovenskej republiky (PL ÚS 13/2012 zo dňa 11. júla 2012) bola pozastavená účinnosť zákona č. 62/2012 Z. z. o minimálnych mzdových nárokoch sestier a pôrodných asistentiek (ďalej len „zákon č. 62/2012 Z. z.“). Na verejnú ochrankyňu práv sa v súvislosti s uplatňovaním tohto zákona obrátila prezidentka Slovenskej komory sestier a pôrodných asistentiek, Kancelária dostala viacero podnetov aj od sestier.

Verejný ochranca práv nie je oprávnený preskúmať jednotlivé individuálne pracovnoprávne vzťahy medzi zamestnancom a jeho zamestnávateľom. Tieto vzťahy požívajú súdnu ochranu, o čom som zástupkyne sestier informovala. Na základe doručených podnetov som skúmala, či postupom orgánov verejnej správy nedošlo k porušeniu namietaných základných práv. Zistila som, že Všeobecná zdravotná poisťovňa, a.s. vykonala intenzívne kontroly zamerané na preverovanie personálneho obsadenia vo všetkých ústavných zdravotníckych zariadeniach, a teda vo veci konala. Samosprávne kraje vykonávali mimoriadne dozory zamerané na kontrolu dodržiavania príslušných právnych predpisov a zákonom ustanovených podmienok na prevádzkovanie zdravotníckeho zariadenia v zariadeniach v ich zriaďovateľskej pôsobnosti, teda tiež konali. Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky pri riešení tejto problematiky konalo v medziach svojich zákonných kompetencií. **Napriek tomu pokladám za potrebné vo svojej správe upozorniť na vážne nevyriešené problémy, ktoré prieskum podnetov sestier ukázal:**

**1. Nejasné právne postavenie sestier v školstve** (sestier pracujúcich v špeciálnych výchovných zariadeniach, medzi ktoré patrí napr. diagnostické centrum, reedukačné centrum a liečebno-výchovné sanatórium). Sestry pracujúce v špeciálnych výchovných zariadeniach totiž namietali, že napriek skutočnosti, že vykonávajú odbornú pracovnú činnosť poskytovaním ošetrovateľskej starostlivosti, zákon o minimálnych mzdových nárokoch sa na ne nevzťahuje. **Tieto sestry uvádzali, že ide o diskrimináciu sestier v povolání.** Preskúmaním bolo zistené, že medzi znením zákona a jeho dôvodovou správou existuje rozdiel. Podľa schváleného znenia zákona č. 62/2012 Z. z. sa tento nevzťahuje na všetky sestry, iba na ich určitú skupinu. V dôvodovej správe k jeho návrhu sa však uvádza, že „**cieľom návrhu tohto zákona je upraviť minimálne mzdové nároky všetkých sestier, ktoré sú odmeňované mzdou v pracovnom pomere.**“. Charakter činností, ktoré vykonávajú sestry pri poskytovaní ošetrovateľskej starostlivosti v špeciálnych výchovných zariadeniach, sa pritom do veľkej miery zhoduje s rozsahom ošetrovateľskej starostlivosti, ktorý upravuje

vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 364/2005 Z. z.<sup>4</sup>. **Ak zákonodarca upravil platové pomery niektorej profesie a do zákonnej úpravy nepoňal všetkých, ktorí túto profesiu vykonávajú, v takom prípade sa otvára otázka, či takýto postup zákonodarcu nie je voči niektorej skupine osôb, ktorá vykonáva činnosti tejto profesie, diskriminačný. Najmä, ak sa zdá, že rozlišovacím kritériom pre zaradenie, či nezaradenie do právnej úpravy nebola vykonávaná činnosť, ale osoba zamestnávateľa pre ktorého niektoré skupiny profesiu vykonávajú.**

**2. Zaradovanie a pracovné náplne sestier.** V zmysle platnej právnej úpravy môže poskytovateľ sociálnej služby v zákonom ustanovených zariadeniach (zariadenie pre seniorov, zariadenie opatrovateľskej služby, domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie), okrem poskytovania sociálnych služieb, poskytovať aj zdravotnú starostlivosť v rozsahu ošetrovateľskej starostlivosti podľa osobitného predpisu. Pre účely zákona č. 62/2012 Z. z. je potrebné, aby sestry vykonávali samostatne úkony spojené s poskytovaním ošetrovateľskej starostlivosti. V tejto súvislosti sa v podnetoch namietalo, že **sestry v zariadeniach sociálnych služieb** sú zaradené ako sestry, no v popise pracovných náplní nemajú uvedené vykonávanie samostatných úkonov spojených s poskytovaním ošetrovateľskej starostlivosti, len jej zabezpečovanie, a to aj napriek tomu že sa ich vykonávanie od nich vyžaduje a reálne ošetrovateľskú starostlivosť samostatne vykonávajú. Sestry v podnetoch tiež namietali, že niektorí zamestnávateľia ich preraďujú na výkon inej pracovnej činnosti (zdravotnícky asistent alebo opatrovateľka) hoci je od nich vyžadovaná rovnaká práca akú vykonávali pred preradením.

**3. Započítavanie odbornej praxe sestier.** Zariadenia sociálnych služieb neboli v období rokov 2004 – 2009 oprávnené poskytovať ošetrovateľskú starostlivosť. Z tohto dôvodu vznikla otázka súvisiaca so započítaním tohto obdobia do odbornej praxe sestier, ktoré podľa ich názoru ošetrovateľskú prax v týchto zariadeniach vykonávali aj v uvedenom období. Podľa stanoviska Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, pokiaľ zariadenia sociálnych služieb neposkytovali alebo nemohli poskytovať zdravotnú starostlivosť, nemohlo v nich ani dochádzať k výkonu zdravotníckeho povolania, a teda ani k výkonu odbornej ošetrovateľskej praxe. Som presvedčená o tom, že ak by sa v konaní pred súdom riešila otázka započítania obdobia do odbornej praxe a preukázalo by sa že skutočný výkon práce spočíval v poskytovaní zdravotnej starostlivosti aj v období rokov 2004 – 2009, súd by rozhodol o započítaní v prospech zamestnanca podľa zisteného skutkového stavu a nie podľa formálneho stavu uvedeného v listinách.

O výsledkoch preskúmania podnetov som informovala ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky; ministerku zdravotníctva Slovenskej republiky; ministra práce sociálnych vecí a rodiny a upozornila na potrebu hľadania koncepčného riešenia odmeňovania všetkých sestier.

---

<sup>4</sup> Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky z 2. júna 2005, ktorou sa určuje rozsah ošetrovateľskej praxe poskytovanej sestrou samostatne a v spolupráci s lekárom a rozsah praxe pôrodnej asistencie poskytovanej pôrodnou asistentkou samostatne a v spolupráci s lekárom.

### 2.3.2 Vdovské a vdovecké dôchodky

Z mnohých podnetov vyplýva, že vdovy/ci, ktoré/í ovdoveli v čase pred 1. januárom 2004, keď nadobudol účinnosť zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“), sa cítia byť diskriminovaní. **Poukazujú na skutočnosť, že vdovy/ci, ktoré/í ovdoveli po 1. januári 2004, majú nárok na vdovský dôchodok nielen počas jedného roka odo dňa smrti manžela, ale aj po dovŕšení dôchodkového veku, zatiaľ čo vdovy/ci, ktoré/í ovdoveli pred týmto dátumom tento nárok nemajú.** Podľa ich názoru zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov vytvoril **dve skupiny vdov/cov.** Podľa zákona o sociálnom poistení vznikne nárok na vdovecký dôchodok iba tým vdovcom, ktorí dovŕšili dôchodkový vek alebo boli uznaní invalidnými najneskôr do uplynutia troch rokov od smrti manželky. Tí, ktorí dovŕšili dôchodkový vek alebo sa stali invalidnými po uplynutí troch rokov od smrti manželky, považujú stanovenie hranice troch rokov za diskriminačné a nespravodlivé. V prípade právnej úpravy vdovských a vdoveckých dôchodkov som vyslovila vážne pochybnosti, či zákon neporušil princíp rovnakého zaobchádzania, princíp rovnosti pred zákonom a tiež, či v sebe neobsahuje aj prvky neprípustnej spätnej účinnosti, ktorých zachovávanie patrí medzi základné piliere právneho štátu. Z uvedeného dôvodu som sa v uvedenej veci **obrátila na ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, ktorý uviedol,** že po dôkladnej analýze problému bol prijatý záver, že ustanovením rozdielných podmienok nároku na výplatu vdovského dôchodku vdov/cov, ktoré/í sú v rovnakom postavení, bol narušený ústavný princíp rovnosti a objektívne nemožno vylúčiť, že tento stav môže byť vnímaný ako diskriminácia, preto **využije svoje oprávnenie na predkladanie legislatívnych návrhov a v prvej polovici roka 2013 pristúpi k takej zmene právnej úpravy tejto otázky, ktorá by mala vzniknutú nerovnosť odstrániť.**

### 2.3.3 Žiadosť o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie

Pri preskúvaní podnetu podávateľa, ktorý namietal povinnosť vrátiť neprávom vyplatenú dávku v nezamestnanosti, ktorá mu bola uložená z dôvodu spätého nezaradenia do evidencie uchádzačov o zamestnanie som zistila, že **tlačivo Žiadosť o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie nie je pre žiadateľov dostatočne jasné a zrozumiteľné** (v prípade podnecovateľa vo vzťahu k zisteniu údajov, týkajúcich sa prevádzkovania živnosti), **prítom údaje, ktoré v ňom žiadatelia uvádzajú majú dopad na ďalšie konanie o ich žiadosti.** Požiadala som o jeho úpravu a riaditeľ Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava mi oznámil, že v rámci zavádzania nového informačného systému služieb zamestnanosti tlačivo „Žiadosť o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie“ vrátane čestného vyhlásenia občana či prevádzkuje alebo vykonáva živnosť upravujú tak, aby v budúcnosti nevznikali problémy s jeho zrozumiteľnosťou.

### 2.3.4 Výstavba energetických zariadení na cudzom pozemku a náhrady vlastníkom pozemkov

Opakovane sa na mňa obrátili podávatelia aj v súvislosti s **výstavbou energetických zariadení a náhradami poskytovanými vlastníkom dotknutých pozemkov**. Právna úprava upravujúca výstavbu energetických zariadení na cudzích pozemkoch a náhrady poskytované vlastníkom pozemku, bola niekoľkokrát menená a upravovali ju viaceré právne predpisy. Verejný ochranca práv v minulosti opakovane upozorňoval ministra hospodárstva Slovenskej republiky na to, že najmä **pri výstavbe energetického zariadenia na cudzom pozemku ide o závažné obmedzenia vlastníka nehnuteľnosti, a preto je potrebné posúdiť, či nie je vhodnejším riešením zriadenie zákonného vecného bremena alebo, či by nebolo vhodnejšou úpravou vyvlastnenie, pretože v takomto prípade má vlastník pozemku k dispozícii právne prostriedky, ktorými by sa mohol účinne brániť v prípade, ak by navrhované obmedzenia jeho vlastníckeho práva presahovali nevyhnutnú mieru**. Vyvlastňovacie konanie nemusí vždy smerovať k prechodu vlastníckeho práva, jeho výsledkom môže byť aj zriadenie vecného bremena, najmä ak sa takéto riešenie ukáže ako vhodnejšie. V tom čase minister hospodárstva uviedol, že návrh novely zákona v Národnej rade Slovenskej republiky neprešiel do tretieho čítania. Na problematické aspekty tejto právnej úpravy **upozorňoval verejný ochranca práv aj vo svojej správe o činnosti v roku 2011**. V roku 2012 došlo k zmene právnej úpravy. **Zákon č. 251/2012 Z. z. o energetike a o zmene a doplnení niektorých zákonov tieto problematické aspekty vo vzťahu k dotknutým vlastníkom pozemkov nevyriešil, preto zostal tento problém naďalej predmetom môjho záujmu**.

### 2.3.5 Finančné prostriedky na mzdy a platy asistenta učiteľa

Na základe viacerých podnetov som sa zaoberala pridelovaním účelovo určených finančných prostriedkov na mzdy a platy asistenta učiteľa zo strany Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. V skúmaných prípadoch som nezistila porušenie základného ľudského práva alebo slobody, ale na základe získaných poznatkov som upozornila ministra školstva, vedy, výskumu a športu na potrebu zaoberať sa nastavením systému pridelovania týchto účelovo určených prostriedkov a najmä na potrebu zverejniť pravidlá ich pridelovania a na potrebu, aby ministerstvo žiadateľovi o pridelenie uvedených finančných prostriedkov jasne uviedlo dôvody, pre ktoré jeho žiadosti nevyhovelo.

**Nastavenie systému a jeho transparentnosť je potrebná o to viac, že finančné zdroje Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu na tento účel sú obmedzené.**

### 2.3.6 Koordinácia dávok sociálneho zabezpečenia

Podstatou je určenie práva, a teda ktoré právne predpisy, ktorého štátu, sa na prípad vzťahujú a je potrebné riadiť sa koordinačnými predpismi. Prípady sa týkajú napríklad výplaty dávok v nezamestnanosti u osôb, ktoré sa po dlhšom pobyte v zahraničí vrátili na Slovensko, alebo peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a iných sociálnych dávok. V roku 2012 som pokračovala v tlaku na to, aby boli vydané riadne



rozhodnutia o žiadostiach o **Príspevky na opatrovanie postúpené z ČR**. Naše orgány tieto žiadosti neriešili niekoľko rokov. Nevydali o nich žiadne rozhodnutie žiadateľom a na postúpené žiadosti nijako nereagovali ani smerom k Českej republike. Svoju úplnú nečinnosť odôvodňovali rozdielnym výkladom práva, pritom si museli byť vedomé skutočnosti, že svojim postupom porušujú základné práva žiadateľov na súdnu a inú právnu ochranu, aj na konanie vo veci bez zbytočných prietáhov. V porušovaní práv žiadateľov pokračovali aj po upozornení verejného ochrancu práv, môjho predchodcu.

### 2.3.7 Porušenie povinnosti ustanovenej zákonom

V roku 2012 som zistila porušenie povinnosti ustanovenej zákonom v **10** prípadoch. Orgány, u ktorých bolo zistené porušenie povinnosti ustanovenej zákonom:

územná samospráva	5
správa katastra	3
ministerstvo	1
polícia	1

Zistené porušenia povinností ustanovenej zákonom sa týkali:

- v **3** prípadoch povinností ustanovených **zákonom č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií)** v znení neskorších predpisov (jedenkrát mestom, jedenkrát ministerstvom a jedenkrát políciou),
- v **2** prípadoch povinností ustanovených **zákonom č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach** v znení neskoršieho predpisu (v oboch prípadoch zo strany mesta),
- v **2** prípadoch povinností ustanovených **zákonom č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon)** v znení neskorších predpisov (v oboch prípadoch správa katastra),
- v **1** prípade povinnosti ustanovenej **zákonom č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok)** v znení neskorších predpisov (správa katastra),
- v **1** prípade povinnosti ustanovenej **zákonom č. 85/1990 Zb. o petičnom práve** v znení neskorších predpisov (**obec**),
- v **1** prípade povinnosti ustanovenej **zákonom č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov** v znení neskorších predpisov (**obec**).

## 2.4 Konanie verejnej ochrankyne práv z vlastnej iniciatívy<sup>5</sup>

### Priority v roku 2012

Podľa § 13 ods. 1 zákona o verejnom ochrancovi práv, verejný ochranca koná na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy. V apríli 2012 som určila prioritné témy na konanie z vlastnej iniciatívy pre roky 2012/2013:

- **príčiny priet'ahov v súdnych konaniach;**
- **porovnanie zákonnej pôsobnosti orgánov sociálnoprávnej ochrany s jej reálnym zabezpečením v praxi, a to aj so zameraním na plnenie funkcie kolízneho opatrovníka, v tejto súvislosti zistiť podmienky práce odborov sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately;**
- **ochrana práv maloletých detí, ktoré sa ocitli v cudzine bez starostlivosti rodičov a repatriácia.**

Prvú prioritu som zvolila na základe toho, že podľa doterajších zistení ide o najviac porušované ústavné právo, pričom najčastejším porušovateľom sú práve súdne orgány. Prioritu v bode dva som určila na základe informácií z vlastných predchádzajúcich aktivít a pracovných stretnutí. Tému v bode tri som určila na základe referencie z Kancelárie, obsahu podnetov a tiež aj informácií získaných od zástupcov UNICEF. V priebehu roka 2012 sme sa prioritnými témami začali zaoberať a prvé výsledky už boli zverejnené, v priebehu roka 2013 budeme v činnosti pokračovať.

**Informácia o doterajších výsledkoch prieskumov vykonaných z vlastnej iniciatívy verejnej ochrankyne práv:**

#### 2.4.1 Správa o zbytočných priet'ahoch v súdnom konaní

V správe sú spracované údaje z podnetov riešených v rokoch 2008 až 2011. Tieto údaje boli v správe porovnávané s údajmi o počtoch porušení základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov v súdnom konaní od Ústavného súdu Slovenskej republiky v rokoch 2009 – 2011 a v prvom polroku 2012, ktoré sú predmetom projektu Ústavného súdu o priet'ahoch v súdnych konaniach všeobecných súdov.

Zo štatistických údajov vyplynulo, že počet podnetov adresovaných verejnému ochrancovi práv, v ktorých podávateľia namietali existenciu zbytočných priet'ahov v súdnom konaní, sa v rokoch 2008 až 2011 zásadne nemenil. Približne polovicu podnetov týkajúcich sa

---

<sup>5</sup> Úplné znenie správ verejnej ochrankyne práv o výsledkoch konania z vlastnej iniciatívy sa nachádza na internetovej stránke [www.vop.gov.sk](http://www.vop.gov.sk):

- Správa verejnej ochrankyne práv o zbytočných priet'ahoch v súdnom konaní v Slovenskej republike, október 2012;
- Správa verejnej ochrankyne práv o ochrane práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov, november 2012;
- Správa o podmienkach činnosti orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, december 2012;
- Správa verejnej ochrankyne práv o výsledku prieskumu činnosti orgánov verejnej správy a verejnej moci, december 2012 (nevyplatenie miezd zamestnancom).

zbytočných priet'ahov v súdnom konaní možno označiť za opodstatnenú. V ostatnom období sa výraznejšie nezmenil ani počet nálezov Ústavného súdu Slovenskej republiky, v ktorých tento orgán kontroly ústavnosti konštatoval porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov. Najvyšší počet zbytočných priet'ahov zistil verejný ochranca práv a tiež aj Ústavný súd Slovenskej republiky v roku 2009.

Ústavný súd Slovenskej republiky, aj verejný ochranca práv, zisťujú **častejší výskyt zbytočných priet'ahov** v súdnych konaniach vedených pred tou istou skupinou súdov. **Táto skupina sa skladá z bratislavských a košických okresných súdov; Okresného súdu Piešťany; Okresného súdu Pezinok; Okresného súdu Trnava, Trenčín, Žilina, Čadca, Prešov; Krajského súdu v Bratislave, v Košiciach, v Žiline.**

**Špecifické príčiny priet'ahov** v súdnych konaniach vznikli na niektorých **malých súdoch**, vďaka nekonceptnému prístupu príslušných orgánov. Tieto malé sudy boli v rámci optimalizácie súdnej sústavy v minulosti zlúčené s inými väčšími súdmi a ani nie do dvoch rokov od ich zlúčenia, boli opätovne oddelené a opäť ako malé sudy obnovili svoju samostatnú činnosť.

**Predsedovia súdov** dlhodobo označujú za príčiny, ktoré spôsobujú priet'ahy v súdnych konaniach, vysoký počet vecí, vysoký počet reštančných vecí, nízky počet sudcov a nízky počet zamestnancov súdu. Medzi ďalšie skutočnosti, ktoré majú negatívny vplyv na plynulosť súdneho konania patria práceneschopnosť, materské a rodičovské dovolenky, odchody do dôchodku sudcov a súdnych úradníkov, sťaže sudcov na iných súdoch, nedostatočný počet znalcov a ďalšie.

Z konštatovaní ústavného súdu aj z činnosti verejného ochranca práv vyplýva, že **zbytočné priet'ahy v konaní spôsobuje často aj neefektívny postup súdu v konaní, spôsobený jeho nesústreďeným konaním.** Už prvotné úkony súdu (napr. riešenie vecnej a miestnej príslušnosti, vrátane negatívnych kompetenčných konfliktov, odstraňovanie nedostatkov podania, vyzývanie účastníkov konania na zaplatenie súdneho poplatku) niektoré sudy nevykonávajú plynulo a efektívne. Opakovane bolo zistené, že takéto sudy uskutočnili **prvotné procesné úkony v konaní až niekoľko mesiacov po jeho začatí.**

K neefektívnosti postupu súdu môže prispieť aj nastavenie vnútorného fungovania a organizácie práce súdu, ktorú určuje predseda súdu rozvrhom práce súdu a organizačným poriadkom súdu. Vnútorná organizácia práce súdu určuje napríklad komunikáciu a spoluprácu medzi jeho jednotlivými zložkami aj v súdnych oddeleniach, za ktorých činnosť zodpovedá sudca alebo vyšší súdny úradník. Vyskytujú sa aj problémy s expedíciou súdnych písomností alebo prípady, pri ktorých je spis zaradený do nesprávneho senátu. Nielen nedostatočná komunikácia medzi súdmi, ale aj medzi súdnymi oddeleniami toho istého súdu dokáže ovplyvniť dĺžku konania napríklad v prípade, ak sa jedno súdne konanie preruší z dôvodu, že sa v ňom musí čakať na výsledok iného súdneho konania a informácia o skončení konania, na ktorého výsledok sa čaká, sa do prerušeného konania dostane až s veľkým časovým oneskorením.

#### **Príklad z podnetov:**

Podávateľ podnetu bol účastníkom dvoch súvisiacich súdnych konaní prebiehajúcich na tom istom súde. Súdne oddelenie toho istého súdu neinformovalo o skončení súvisiaceho konania druhé súdne oddelenie, v dôsledku čoho bol súd aj po jeho skončení dlhšiu dobu nečinný.

**Niektoré súdne konania vyžadujú osobitný prístup súdu, osobitnú rýchlosť konania. Aj podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva sa v niektorých konaniach vyžaduje osobitná rýchlosť alebo výnimočná rýchlosť konania. Sú to napríklad: Konania, v ktorých sa rozhoduje o prostriedkoch na živobytie účastníkov konania (ako napr. pracovnoprávne spory, spory týkajúce sa činnosti, ktorá je zdrojom obživy účastníka, dôchodkové veci, otázky sociálneho zabezpečenia, spory týkajúce sa náhrady škody na zdraví) a konania, v ktorých sa rozhoduje o osobnom stave. Výnimočná rýchlosť konania sa vyžaduje napríklad v konaniach týkajúcich sa rodičovských práv, osobitne vo veciach detí odňatých z výchovy rodičov, styku rodičov s deťmi, pozbavenia rodičovských práv a v konaniach týkajúcich sa náhrady škody osobám nevyliciteľne chorým s perspektívou skorej smrti. **Žiaľ, zistila som pri preskúvaní podnetov zbytočné priet'ahy aj v takýchto súdnych konaniach.****

#### **Opatrenia zamerané na odstraňovanie zbytočných priet'ahoch v súdnom konaní:**

V mojej správe z októbra 2012 som navrhla, aby sa tento pretrvávajúci **problém riešil koncepčne**. Požiadala som ministra spravodlivosti Slovenskej republiky, aby zverejnil **dlhodobú koncepciu rozvoja súdnictva Slovenskej republiky**, sprístupnil **zoznam preťažných súdov** a vykonal opatrenia na zabezpečenie **dostatočného počtu súdnych znalcov**. V novembri 2012 zorganizoval minister spravodlivosti k tejto problematike pracovné stretnutie s predsedami súdov, v konaní ktorých sa opakovane vyskytujú zbytočné priet'ahy v súdnych konaniach. Na stretnutí sa aktívne zúčastnila aj predsedníčka Ústavného súdu Slovenskej republiky. Informovala som prítomných o tom, **za akých podmienok a v akých prípadoch v budúcnosti využijem svoje právo podať návrh na začatie disciplinárneho konania voči sudcovi, či predsedovi, podpredsedovi súdu za zbytočné priet'ahy** v súdnom konaní. Minister spravodlivosti ma na osobnom stretnutí v januári 2013 informoval o tom, že koncom prvého polroka 2013 predloží návrh koncepcie rozvoja súdnictva a tiež, že do legislatívneho konania pripravuje novú právnu úpravu o znalcoch.

#### **2.4.2 Správa o ochrane práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov**

Vo februári 2012 bol verejnému ochrancovi práv doručený podnet, ktorý sa týkal maloletých detí, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov, a o ktorých bolo už začaté konanie o ich zverenie do náhradnej starostlivosti. Po doručení prvých stanovísk od orgánov verejnej správy k tomuto podnetu vznikla pochybnosť, či naše orgány konajú v najlepšom záujme detí.<sup>6</sup> Problematiku som zaradila medzi prioritné témy a z vlastnej iniciatívy som začala preskúmať používané úradné postupy dotknutých orgánov z hľadiska článku 3 ods. 1 Dohovoru (**išlo o preskúvanie, ako funguje systém, nakoľko individuálny podnet sa riešil osobitne**). Výsledky preskúmania poukazujú na **vážne nedostatky** v činnosti Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže; Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny

---

<sup>6</sup> Na takéto konanie nás zaväzuje článok 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, podľa ktorého najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Slovenskej republiky (ďalej len „Ministerstvo práce“); Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „Ústredie“) a tiež aj Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny. K tomuto záveru viedlo preskúmanie spisov, ktoré vedie Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže (ďalej len „Centrum“), a ktoré sa týkajú práv maloletých detí, ktoré sa ocitli bez starostlivosti rodičov v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska. Z 31 neukončených spisov, ktoré sa týkali tejto krajiny bolo 8 spisov nových. Nakoľko boli tieto doručené do Centra len v auguste a v septembri 2012 nebolo z ich obsahu možné objektívne zhodnotiť postup orgánov verejnej správy. Preskúmaním zvyšných 23 spisov som zistila, že v 18tich prípadoch (**teda v 78% prípadov**) došlo k **porušeniu práva dieťaťa na postup orgánov v jeho najlepšom záujme**.

Z preskúmania týchto spisov som zistila aj porušenie základného **práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov** (čl. 48 ods. 2 Ústavy SR) a **základného práva na súdnu a inú právnu ochranu** (čl. 46 ods. 1 Ústavy SR). Medzi najčastejšie príčiny, ktoré spôsobili porušenie práv detí možno zaradiť:

- **nečinnosť orgánu verejnej správy;**
- **nesprávny úradný postup orgánov verejnej správy;**
- **nevykonávanie opatrení smerujúcich k repatriácii dieťaťa;**
- **nedostatočné znalosti pracovníkov orgánu verejnej správy;**
- **nedostatky v spolupráci medzi orgánmi verejnej správy.**

**Väčšinou sa však v preskúmaných spisoch vyskytovali uvedené príčiny kumulovane.**

Z viacerých preskúmaných spisov vyplynulo, že Centrum, Ministerstvo práce a tiež aj Ústredie boli viac ako rok nečinné. V jednom preskúmanom spise som zistila nečinnosť Centra a Ministerstva práce až v trvaní dva a pol roka. Pomerne časté boli polročné obdobia nečinnosti aj úradu práce.

Uvedené orgány zdôvodňovali svoju nečinnosť vlastným reštriktívnym výkladom právnej úpravy a vôbec sa nezaoberali otázkou, či je takýto ich postoj v súlade s požadovaným najlepším záujmom dieťaťa. Nesprávny postup dotknutých orgánov verejnej správy spočíval najmä v ich **nedostatočnom zisťovaní informácií o skutočnej situácii detí, v nedostatočnom poskytovaní informácií druhej strane** (príslušným orgánom Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska) a **neposkytovaní pomoci a súčinnosti súdnym orgánom, ktoré o náhradnej starostlivosti pre deti slovenských občanov rozhodovali**.

Centrum a tiež aj Ministerstvo práce sa navyiac odmietali zúčastňovať na pojednávaníach, v ktorých sa rozhodovalo o náhradnej starostlivosti a to aj napriek tomu, že ich k tomu súdy Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska vyzývali.

Za vážny nedostatok v postupe uvedených orgánov verejnej správy možno považovať aj **odmietanie spolupráce a stretnutí so zamestnancami sociálneho úradu Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska na území Slovenskej republiky**. Napriek tomu, že vo viacerých prípadoch títo zamestnanci prešetrovali pomery príbuzných priamo na našom území a žiadali naše orgány o stretnutie, nikto z predstaviteľov uvedených orgánov nebol ochotný sa s nimi stretnúť a poskytnúť im potrebnú súčinnosť. Zistila som tiež, že **takmer v žiadnom z preskúmaných spisov neboli vykonávané dostatočné opatrenia na navrátenie dieťaťa na územie Slovenskej republiky**

**(jeho návrat prichádza do úvahy, ak by sa preukázalo že je v jeho najlepšom záujme, ale tento príslušné orgány verejnej správy nezistovali).**

Na základe zistení zo spisov musím konštatovať, že Ústredie a tiež ani Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny **nevedia, aké konkrétne opatrenia majú vykonať v záujme navrátenia dieťaťa na územie Slovenskej republiky a tiež, že existujú závažné nedostatky vo vzájomnej spolupráci tak medzi orgánmi verejnej správy v Slovenskej republike ako aj v spolupráci medzi slovenskými orgánmi s príslušnými orgánmi Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska** (v každom spise som našla viaceré vzájomné urgencie slovenských a britských orgánov a vážnym nedostatkom bolo aj neskoré oznamovanie termínov súdnych pojednávaní z britskej strany, ktoré spôsobilo, že Centrum nemalo dostatok času na vyžiadanie si potrebných informácií z Ústredia, prípadne nemalo čas na ich preklad do anglického jazyka)<sup>7</sup>.

Okrem závažných nedostatkov v postupe som zistila aj viaceré formálne nedostatky vo fungovaní samotného Centra. Išlo najmä o nesprávne vedenie (evidenciu) spisov, problémy so zabezpečovaním prekladov a nevhodný spôsob komunikácie medzi Centrom a ústredným orgánom Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska.

V správe z výsledkov svojho preskúmania **ochrany práv detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov** som navrhla Ministerstvu práce aj Ústrediu konkrétne opatrenia a požiadala o ich prijatie. Tieto opatrenia možno vykonať v rámci rezortu Ministerstva práce internými normatívnymi aktmi, ako napr.: **vydanie manuálu, ktorý by upravil jednotný postup zamestnancov pri riešení prípadov detí, ktoré sa ocitli v cudzine bez starostlivosti rodičov, vydanie vnútornej normy, ktorá by upravila koordináciu postupov a spoluprácu jednotlivých orgánov verejnej správy pri ochrane práv detí v cudzine, vyčlenenie potrebných finančných prostriedkov na preklady potrebných dokumentov, na právne zastupovanie a tiež na účasť príslušných pracovníkov rezortu na konaniach v zahraničí.** Správu som predložila Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny, ktorý ju prerokoval, vzal na vedomie a požiadal ma, aby som ho po uplynutí primeraného času na prijatie vyššie uvedených opatrení informovala o ich plnení.

#### **2.4.3 Správa o podmienkach činnosti orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately**

Podľa čl. 3 ods. 3 Dohovoru o právach dieťaťa, štáty sú povinné zabezpečiť, „aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí, zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu ako aj kompetentného dozoru.“.

Ak orgány sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately majú reálne plniť svoje úlohy len v tej časti, ktorá sa týka ochrany práv detí a majú vo svojom konaní postupovať v ich najlepšom záujme, potom je nevyhnutné, aby mali vytvorené potrebné personálne a materiálne podmienky. **Aj preto som zisťovala, ako je Slovenská republika**

---

<sup>7</sup> V jednom prípade napr. Centrum čakalo až päť mesiacov na informácie, ktoré z britskej strany nedostalo aj napriek štyrom urgenciám.

## **inštitucionálne pripravená na plnenie svojej zodpovednosti za ochranu práv detí.**

Predmetom môjho prvého prieskumu v tejto oblasti boli orgány sociálnoprávnej ochrany.<sup>8</sup> V mesiacoch október až november 2012 som uskutočnila dotazníkový prieskum na Úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny - Oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej len „oddelenia SPODaSK“).

Prieskum umožnila spolupráca s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré distribuovali dotazníky pre pracovníkov oddelení SPODaSK.

K 1. júlu 2012 na oddeleniach SPODaSK pracovalo 557 zamestnancov, ktorí vykonávali opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Títo zamestnanci sa vo svojej činnosti najviac venujú opatreniam zameraným na odstránenie prekážok zdravého vývoja detí a opatreniam zameraným na problémy spojené s rozvodom rodičov detí a celkovo menej sa zaoberajú výchovnými opatreniami a sociálnou kuratelou (detí a dospelých), čo súvisí s prerozdelením agendy na oddelenia SPODaSK.

Vrátilo sa 310 dotazníkov, z ktorých bolo 292 vyplnených korektne a dali sa použiť ako základ analýzy. Z vyhodnotenia dotazníka som získala informácie o aktuálnej situácii a podmienkach činnosti oddelení SPODaSK a tiež aj o potrebných opatreniach na skvalitnenie ich práce.

Dotazník sa zamerl predovšetkým na nasledovné okruhy problémov: **Usporiadanie rodičovských práv a povinností, výživné, styk rodiča s dieťaťom, výchovné problémy, vzťahy v rodine, konflikty, partnerské a komunikačné problémy, náhradná starostlivosť, osvojenie, poručníctvo, pestúnstvo, adopcia.**

Z odpovedí na otázku, ktoré činnosti im spôsobujú najviac problémov možno vyvodit nasledovné: Takmer dve tretiny zamestnancov oddelení SPODaSK, ktorí sa zúčastnili na prieskume (67,81%) považujú za **veľmi zat'azujúcu administratívnu časť svojej práce** a takmer tri štvrtiny (73,63%) pociťujú najväčšiu záťaž z množstva prípadov, ktorým sa vo svojej činnosti musia venovať.

Ich výpovede vykresľujú obraz, v ktorom v **dôsledku neproduktívnych činností (neprimerané kvantum administratívy, často podľa nich zbytočnej) a nezvládnuteľnému množstvu prípadov na jedného zamestnanca, nemajú dostatok času na samotnú prácu s občanom („stránkou“, klientom).** Život im navyše komplikujú často aj nevhodné počítačové programy, ktoré musia pri práci využívať.

Zamestnanci oddelení SPODaSK uvádzali najčastejšie ako druhý problémový faktor **pracovné podmienky** (bližšie ich popísala a špecifikovala takmer polovica respondentov). Niekedy ani tak nešlo o špecifické podmienky výkonu práce, ale skôr o organizačné otázky.

Ich práca, aj keď je spoločensky mimoriadne potrebná a záslužná, im prináša málo osobného uspokojenia. Majú pocit nedocenenia tak v materiálnom vybavení pracovísk, ako aj vo vlastnom finančnom ohodnotení. Priemerný plat zamestnanca SPODaSK je podľa štatistických ukazovateľov Ministerstva práce 567,45 eur a **čistá mzda vrátane pohyblivých zložiek je v rozpätí od 487 do 622, 10 eur.**

Na jedného zamestnanca v roku 2011 pripadlo približne 226 detí v sociálnej kuratele, 147 dospelých v sociálnej kuratele a v sociálnoprávnej ochrane 500 prípadov. S istotou preto

---

<sup>8</sup> Prieskum zariadení, ktoré sú zodpovedné najmä za starostlivosť o deti, som zatiaľ nevykonávala.

môžem konštatovať, že prieskum tiež preukázal skutočnosť, že **počet prípadov, ktorým sa musí venovať jeden zamestnanec SPODaSK je taký vysoký, že nie je v jeho fyzických a ani psychických možnostiach, aby im venoval pozornosť, ktorú si v zmysle zákona vyžadujú.**

Dospela som preto k záveru, že orgány sociálnoprávnej ochrany v súčasnosti nie sú personálne a materiálne vybavené tak, aby mohli plniť všetky povinnosti, ktoré od nich zákon vyžaduje. **Súčasná situácia v Slovenskej republike preto nezodpovedá požiadavkám čl. 3 Dohovoru.**

Na zlepšenie súčasného stavu som v správe o výsledkoch prieskumu navrhla opatrenia dlhodobého i krátkodobého charakteru, ako napr.: **Vytvoriť štandardy kvality pre SPODaK, stanoviť kvóty prípadov na jedného zamestnanca a počtu prípadov prispôbiť počet zamestnancov oddelení SPODaSK, zaviesť flexibilný pracovný čas, pravidelnú systematickú supervíziu a vzdelávanie zamestnancov oddelení SPODaSK. Samozrejmosťou by v prípade nových zamestnancov mala byť základná príprava na prácu s ľuďmi. Kvalitu práce oddelení SPODaSK by podporilo aj zavedenie psychohygienických dní pre ich pracovníkov (1 – 2 krát ročne), právo v určených intervaloch na minimálne trojmesačné platené voľno (ako prevenciu pred syndrómom vyhorenia), zaobstaranie užívateľsky priateľských počítačových programov a zlepšenie ich platového ohodnotenia.**

#### **2.4.4 Správa o výsledku prieskumu činnosti orgánov verejnej správy a verejnej moci v prípade nevyplácania miezd zamestnancom obchodnej spoločnosti SLOTEX Fashion s.r.o.**

Predmetom konania z mojej vlastnej iniciatívy bol **prieskum, či vo vzťahu k obchodnej spoločnosti orgány verejnej správy a verejnej moci riadne využili všetku svoju pôsobnosť na ochranu práva zamestnancov na odmenu za vykonanú prácu (čl. 36 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky).** Miestne aj následné skúmanie som vykonala vo všetkých orgánoch verejnej správy, ktoré v súvislosti s medializovaným problémom nevyplatenia miezd a hromadným prepúšťaním zamestnancov obchodnej spoločnosti SLOTEX Fashion s.r.o., mali alebo mohli prísť do kontaktu s uvedenou obchodnou spoločnosťou ako zamestnávateľom a s jej zamestnancami.

Preskúmala som postupy týchto orgánov verejnej správy: Inšpektorát práce v Prešove; Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Vranov nad Topľou; Daňový úrad Prešov, pobočka Vranov nad Topľou; Sociálna poisťovňa, pobočka Vranov nad Topľou a Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Vranov nad Topľou.

**Inšpektorát práce Prešov** svoju činnosť v súvislosti s týmto prípadom sústredoval iba na výkon dozoru nad dodržiavaním pracovnoprávných predpisov. Opomenul však svoju ďalšiu zákonnú povinnosť spočívajúcu vo vyvodzovaní zodpovednosti za nesplnenie opatrení uložených obchodnej spoločnosti SLOTEX Fashion s.r.o. a nesplnil si ani svoju oznamovaciu



povinnosť, nakoľko **neoznámil orgánom činným v trestnom konaní podozrenie zo spáchania trestného činu.**<sup>9</sup>

**Pri skúmaní postupu polície som zistila, že nebola dodržaná 30-dňová lehota na začatie trestného stíhania podľa § 199 Trestného poriadku, ktorá jej začala plynúť odo dňa podania trestného oznámenia zo strany Sociálnej poisťovne alebo na postup podľa § 197 Trestného poriadku. Z preskúmania vyplynulo, že v týchto trestných konaniach bolo vznesené obvinenie zatiaľ len v jednom prípade, a to po viac ako roku od začatia trestného konania.**

**Najvážnejšie pochybenia boli zistené pri skúmaní postupu Sociálnej poisťovne. Sociálna poisťovňa nevyužila svoje kontrolné právomoci a ani možnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu na spoločnosť SLOTEX Fashion s.r.o., a to aj napriek tomu, že dlh tejto spoločnosti voči Sociálnej poisťovni stále pred jej očami z mesiaca na mesiac narastal. V čase vykonávania prieskumu bol evidovaný dlh na odvodoch vo výške 867.000 eur. Sociálna poisťovňa vymáhala dlžné sumy prostredníctvom mandátára či exekútora (23 návrhov), hoci musela vedieť, že takýmto spôsobom neovplyvní pokračujúce aktuálne zadlžovanie dlžníka, a teda nezastaví rast jeho dlhu voči štátu. Nepodanie návrhu na začatie konkurzného konania zo strany Sociálnej poisťovne, a.s. malo nepriamy negatívny dopad aj na právne postavenie zamestnancov pri uplatňovaní ich nárokov na výplatu dávok z garančného fondu. V čase zavretia prevádzky nebol podaný návrh na konkurz, zamestnanci nemali doklad o skončení pracovného pomeru, a teda im nemohli byť vyplácané dávky z garančného fondu. Vyplácanie týchto dávok sa dosiahlo až potom, ako jedna zo zamestnankýň podala návrh na začatie konkurzného konania.**

**Pri skúmaní postupov orgánov verejnej správy Kancelária verejného ochrancu práv dospela aj k pozitívnym zisteniam. Príkladom, ako možno zamestnancom pomáhať a zmierňovať negatívny dopad krachu zamestnávateľa, bol postup, ktorý zvolil a vykonával Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny vo Vranove nad Topľou a jeho zamestnanci. V zložitej situácii, v ktorej sa zamestnanci obchodnej spoločnosti SLOTEX Fashion s.r.o. ocitli, bol tento úrad jedinou autoritou štátu, ktorá im účinne pomohla ochraňovať a uplatniť ich práva.**

Vychádzajúc iba z formálneho poňatia práva, orgány verejnej správy, či verejnej moci, z dôvodu, že nie sú so zamestnancami obchodnej spoločnosti SLOTEX Fashion s.r.o. v pracovnoprávnom vzťahu, nemajú spôsobilosť zasiahnuť do základného práva týchto zamestnancov na ich odmeňovanie, ktoré je chránené čl. 36 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky. Ak však chápeme Slovenskú republiku ako materiálny právny štát, potom sa **musíme zaoberať aj otázkou, či orgány verejnej správy a niektoré orgány štátnej moci využili svoje zákonné oprávnenia na ochranu práv zamestnancov krachujúcej obchodnej spoločnosti v rozsahu a spôsobom, v akom im to zákony umožňujú.**

**Na tomto prípade sa ukázalo, že orgány verejnej správy a verejnej moci majú nezastupiteľnú úlohu, pretože ich činnosť (resp. nečinnosť) má vplyv na reálnu vymáhateľnosť práva. Ich konanie, či nekonanie má totiž vplyv na právne postavenie zamestnancov v prípade, že im ich zamestnávateľ nevypláca mzdu, neodvádza za nich**

---

<sup>9</sup> Túto povinnosť mu ukladá nielen Trestný poriadok, ale aj ustanovenie § 7 ods. 10 z. č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce v znení neskorších predpisov.

## **odvody a vo vzťahu k úradom nerobí právne relevantné úkony spojené s hromadným prepúšťaním.**

Niektoré orgány verejnej správy a verejnej moci v tomto prípade nevyužili svoje zákonné oprávnenia (**Inšpekcia práce, Sociálna poisťovňa, polícia**), čo malo jednoznačne negatívny dopad na:

- **Neisté právne postavenie zamestnancov** (okrem toho, že zamestnanci zažili existenčnú neistotu, dostali sa aj do neistého právneho postavenia, pretože sa nemohli preukázať dokladom o skončení pracovného pomeru). Doklad o skončení pracovného pomeru si jednostranným úkonom, teda sami, nemohli vytvoriť. Za týchto okolností nedokázali splniť právne podmienky na vyplácanie prostriedkov nahrádzajúcich mzdu. Proces vyplácania dávok z garančného poistenia sa v tomto prípade mohol začať iba po podaní návrhu na začatie konkurzu, ktorý však podala až jedna z bývalých zamestnankýň. Tejto situácii sa dalo predísť dôslednejšou činnosťou orgánov verejnej správy.
- **Zhoršenie postavenia veriteľa, ktorým je v tomto prípade štát.** Ak by Sociálna poisťovňa využila svoje oprávnenie podať na dlžníka návrh na vyhlásenie konkurzu, mohla byť pohľadávka štátu nižšia a nižšie by boli aj ostatné náklady štátu vynaložené na vymáhanie tejto pohľadávky a možno by boli nižšie aj platby z garančného fondu. Nepodaním návrhu na začatie konkurzného konania sa zvýšil dlh voči štátu, znižovali sa vyhliadky veriteľa – štátu – na jeho zaplatenie a zvyšovala sa istota, že po čase dôjde k odpísaniu celého dlhu aj nákladov na jeho vymáhanie, aj dávok vyplatených z garančného fondu.
- **Morálnu situáciu v spoločnosti.** Prípád vzbudil záujem verejnosti a dal jej jasnú správu. Ukázal jej, že na **jednej strane niektoré subjekty môžu, akoby za asistencie alebo tichého sprievodu orgánov verejnej správy a niektorých orgánov verejnej moci, bez akéhokoľvek relevantného postihu dlhodobo neplniť svoje právne povinnosti, nevyplácať mzdy, neodvádzať odvody** a na druhej strane **oprávnené osoby – zamestnanci, majú komplikácie pri uplatňovaní svojich práv a ostávajú odkázaní len sami na seba.** A, že z orgánov sa žiadny necíti zodpovedný, pretože podľa ich vlastného posúdenia neporušili svoje povinnosti.

Orgány verejnej správy, u ktorých som zistila pochybenia som vyzvala, aby prijali opatrenia do budúcnosti. O výsledkoch preskúmania som informovala aj nadriadené štátne orgány so žiadosťou aby prijali potrebné metodické usmernenia. Téma insolvenčnej ochrany obchodných subjektov je stále viac aktuálna, pretože s insolvenčnou sú spojené komplikácie pri uplatňovaní práv a straty na príjmach do štátneho rozpočtu. Z tohto dôvodu **budem odporúčať prijatie potrebných legislatívnych úprav.**

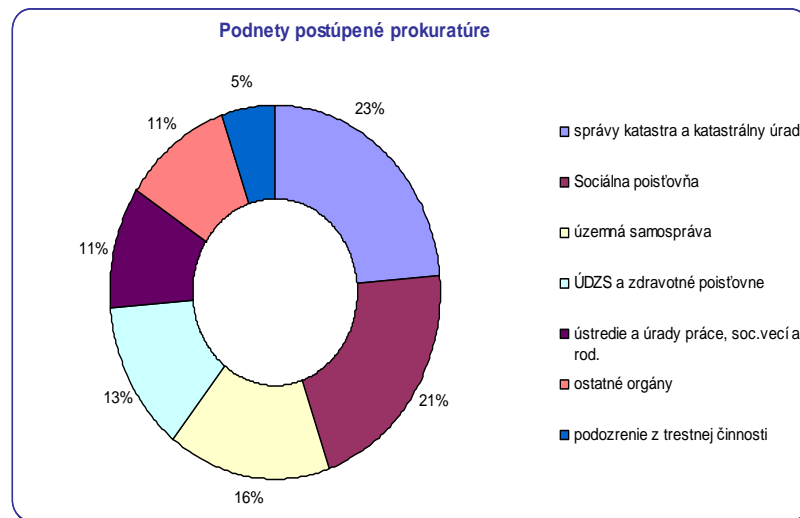
## **2.5 Konanie na základe ďalšej pôsobnosti verejného ochrancu práv**

### **2.5.1 Postúpenie vecí prokurátorovi**

**Zákon o verejnom ochrancovi práv umožňuje** verejnému ochrancovi práv postúpiť vec na vybavenie príslušnému prokurátorovi, ak sa podnet týka preskúmania právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy alebo ak verejný ochranca práv dospeje k záveru, že

rozhodnutie orgánu verejnej správy je v rozpore so zákonom alebo s iným všeobecne záväzným právnym predpisom. To isté môže verejný ochranca práv urobiť aj s podnetom, ktorý obsahuje návrhy takých opatrení, ktoré patria do pôsobnosti prokuratúry.

V roku 2012 som postúpila prokuratúre **38** podnetov, z toho 36 podnetov sa týkalo preskúmania postupu orgánov verejnej správy a 2 podnety sa týkali podozrenia z trestnej činnosti.



Prehľad podnetov, ktoré boli postúpené prokurátorovi aj s uvedením problémov, ktorých sa týkali :

- **9** podnetov sa týkalo konania a rozhodovania správ katastra a katastrálneho úradu (dvakrát rozhodovanie o návrhu na vklad, jedenkrát zápis vlastníckeho práva záznamom, dvakrát zápis stavby do katastra, jedenkrát postup katastra v konaní o obnove evidencie niektorých pozemkov a právnych vzťahov k nim a trikrát postup a rozhodovanie v konaní o oprave chýb v katastrálnom operáte);
- **8** podnetov sa týkalo konania a rozhodovania Sociálnej poisťovne (jedenkrát rozhodovanie o predpísaní penále, jedenkrát rozhodovanie o zániku povinného dôchodkového poistenia, jedenkrát rozhodovanie o nároku na dávku v nezamestnanosti, jedenkrát rozhodovanie o úrazovej rente, jedenkrát rozhodovanie o nároku na nemocenské, jedenkrát rozhodovanie o nároku na starobný dôchodok, jedenkrát rozhodovanie o nároku na úrazový príplatok a jedenkrát rozhodovanie o dlžnom poistnom);
- **6** podnetov sa týkalo konania a rozhodovania orgánov územnej samosprávy (dvakrát v stavebnom konaní, jedenkrát vo veci vyrubenia dane z nehnuteľností, jedenkrát vo veci postupu pri určovaní výšky dotácie na prevádzku a mzdy na žiaka pre cirkevné materské školy, cirkevné školské kluby detí a cirkevné školské jedálne, jedenkrát vo veci vyrubenia miestneho poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady a jedenkrát postup pri vybavovaní žiadosti o sprístupnenie informácie);
- **5** podnetov sa týkalo platobných výmerov vydaných Úradom pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (trikrát) alebo výkazov nedoplatkov vydaných zdravotnými poisťovňami (dvakrát);

- 4 podnety sa týkali konania a rozhodovania Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny alebo úradov práce, sociálnych vecí a rodiny (dvakrát rozhodovanie o dávke v hmotnej núdzi a príspevkoch k dávke a dvakrát rozhodovanie peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia);
- 4 podnety sa týkali konania a rozhodovania ostatných orgánov verejnej správy (jedenkrát krajský stavebný úrad v konaní o vyvlastnení, jedenkrát obvodný úrad životného prostredia a krajský úrad životného prostredia vo veci priestupku spáchaného na úseku ochrany prírody a krajiny, jedenkrát obvodný úrad vo veci nároku na náhradu hotových výdavkov a ušlej mzdy a jedenkrát vo veci rozhodovania o žiadostiach o poskytnutie informácie školou, krajským školským úradom a ministerstvom);
- 2 podnety boli postúpené na prokuratúru z dôvodu podozrenia zo spáchania trestného činu.

Z postúpených vecí príslušný prokurátor podal zatiaľ protest v piatich a upozornenie prokurátora v troch veciach. V sedemnástich veciach bola vec odložená bez prijatia prokurátorského opatrenia a v ostatných veciach výsledky zatiaľ neboli oznámené.

## 2.5.2 Súlad právnych predpisov

1. Verejný ochranca práv môže podľa čl. 151 a Ústavy Slovenskej republiky predložiť Ústavnému súdu Slovenskej republiky návrh na začatie konania podľa čl. 125, ak všeobecne záväzný predpis porušuje základné právo alebo slobodu priznanú fyzickej osobe alebo právnickej osobe.

Verejný ochranca práv využil svoje oprávnenie podať návrh na začatie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky vo veciach súladu právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky v roku 2012 dvakrát.

**Prvý návrh (doručený Ústavnému súdu Slovenskej republiky dňa 14. marca 2012) podal verejný ochranca práv na začatie konania o súlade ustanovení § 24 ods. 1 slov „§ 6 až 8b“ a § 32c ods. 1 a ods. 2 zákona č. 182 (1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov v znení neskorších predpisov s čl. 1 ods. 1 prvou vetou, čl. 12 ods. 1, čl. 13 ods. 3 a 4 v spojení s čl. 20 ods. 1 druhou vetou a s čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a s čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení s čl. 6 ods. 1 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a súlade poslednej vety v ustanovení § 10 ods. 1 zákona č. 182 (1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov v znení neskorších predpisov s čl. 1 ods. 1 prvou vetou Ústavy Slovenskej republiky, čl. 2 ods. 3, čl. 12 ods. 1, čl. 13 ods. 3 a 4 v spojení s čl. 20 ods. 1 druhou vetou Ústavy Slovenskej republiky a s čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení s čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ústavný súd Slovenskej republiky vyzval už verejnú ochrankyňu práv na doplnenie podaného návrhu. S podaním som sa nestotožnila, a preto som ho vzala v celom rozsahu späť. Uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 16/2012 zo dňa 12. decembra 2012 bolo konanie zastavené.**

**Druhý návrh podal verejný ochranca práv na začatie konania o súlade ustanovení čl. I § 19 ods. 3 a čl. I § 21 ods. 2 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s ustanovením čl. 16 ods. 2 Ústavy**

Slovenskej republiky, s ustanovením čl. 3 a s ustanovením čl. 13 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. **Ústavný súd Slovenskej republiky vyzval už verejnú ochrankyňu práv na doplnenie podaného návrhu. V tomto prípade som považovala za potrebné venovať sa problematike, ktorú upravuje zákon o azyle komplexnejšie. Preto som po zvážení všetkých aspektov tohto podania rozhodla návrh v celom rozsahu vziať späť. Uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 14/2012 zo dňa 19. septembra 2012 bolo konanie zastavené.**

2. Podľa zákona o verejnom ochrancovi práv, **ak pri vybavovaní podnetu verejný ochranca práv zistí skutočnosti nasvedčujúce tomu, že zákon, iný všeobecne záväzný právny predpis alebo vnútorný predpis vydaný orgánom verejnej správy porušuje základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb, môže podať príslušnému orgánu podnet na jeho zmenu alebo zrušenie.** Orgán, ktorému verejný ochranca práv podal podnet musí upovedomiť verejného ochrancu práv do 20 dní o opatreniach, ktoré na základe jeho podnetu vykonal. Toto zákonné opatrenia som na základe podnetu využila v jednom prípade.

#### **Príklad z podnetov:**

**Podávateľka** namietala nečinnosť obce v konaní o jednorazovej dávke v hmotnej núdzi a preskúmaním veci bolo zistené porušenie základného práva podávateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov. Obec prijala všeobecne záväzné nariadenie č. 4/2012 o podmienkach poskytovania jednorazovej dávky v hmotnej núdzi s účinnosťou od 15. júna 2012. Po oboznámení sa s uvedeným všeobecne záväzným nariadením som zistila, že podľa jedného z jeho ustanovení **„...na rozhodovanie o poskytnutí jednorazovej dávky v hmotnej núdzi sa nevzťahujú všeobecné predpisy o správnom konaní. Proti rozhodnutiu starostu obce sa nemožno odvolať.“** Týmto ustanovením bolo vylúčené subsidiárne použitie zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „Správny poriadok“) a rovnako ním bola účastníkovi konania odňatá možnosť odvolať sa proti rozhodnutiu starostu obce. **Oznámila som starostovi obce, že predmetným ustanovením došlo k porušeniu základných práv a slobôd z druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky (ustanovenia čl. 39, čl. 46 ods. 1 a ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky).** Rovnako som ho upozornila na základný princíp, ktorým sa riadi tvorba predpisov územnej samosprávy a to, že nariadenia obce nesmú byť v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, zákonmi a medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky, a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom. Obec vo svojom záväznom nariadení nerešpektovala ustanovenie zákona o obecnom zriadení, ktoré jej prikazuje použiť Správny poriadok v konaní, v ktorom rozhoduje o právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb pri výkone jej samosprávy. Ustanovený je pritom aj postup obce, ktorá opravný prostriedok proti jej rozhodnutiu musí postúpiť súdu na rozhodnutie. Nakoľko som v tomto prípade zistila **skutočnosti nasvedčujúce tomu, že uvedené všeobecne záväzné nariadenie porušuje základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb,** oznámila som to starostovi obce a požiadala ho o vykonanie zmien tak, aby všeobecne záväzné nariadenie obce rešpektovalo základné práva a slobody. Následne obec prijala zmeny všeobecne záväzného nariadenia, ktorými namietané nedostatky odstránila.

3. Podľa čl. 151 a ods. 1. veta druhá Ústavy Slovenskej republiky sa verejný ochranca práv v zákonom ustanovených prípadoch **môže podieľať na uplatnení zodpovednosti osôb pôsobiacich** v orgánoch verejnej moci, ak tieto osoby porušili základné právo alebo slobodu fyzických osôb a právnických osôb. V roku 2012 som túto pôsobnosť nevyužila.

## 2.6 Iné odborné činnosti

### 2.6.1 Detský ombudsman

Kancelária verejného ochranca práv aj v roku 2012 pokračovala v prevádzkovaní webovej stránky [www.detskyombudsman.sk](http://www.detskyombudsman.sk), ktorá prístupnou formou vysvetľuje pôsobnosť verejnej ochrankyne práv, Dohovor o právach dieťaťa, poskytuje kontakty na organizácie, ktoré pomáhajú deťom, informuje o aktivitách verejnej ochrankyne práv, ktoré sa týkajú detí a mládeže. Stránka poskytuje deťom možnosť obrátiť sa na verejnú ochrankyňu práv, a to aj anonymne, poslať otázku alebo opísať svoj problém. Odpoveď, radu od právnikov Kancelárie verejného ochranca práv, aj od iných odborníkov im Kancelária zasiela priamo na adresu elektronickej pošty (e-mailovú adresu), ktorú uvedú vo formulári.

Stránka obsahuje niekoľko desiatok najčastejšie sa opakujúcich otázok, s ktorými sa deti na verejnú ochrankyňu práv najčastejšie obracajú a odpovede na ne sú zverejnené v rubrike „Naše rady“. Otázky a odpovede sú rozdelené do štyroch základných kategórií: Ty a rodina; Ty a škola; Ty, spoločnosť a štát a Ty a ďalšie problémy, ktoré sú ďalej delené do viacerých podkategórií.

Na verejnú ochrankyňu práv sa v roku 2012 prostredníctvom stránky [www.detskyombudsman.sk](http://www.detskyombudsman.sk) obrátilo 851 detí so svojimi problémami. Na všetky tieto otázky dostali deti odpovede v priebehu 1 – 5 pracovných dní od doručenia ich požiadavky.

Ak deti bližšie zaujíma pôsobnosť verejnej ochrankyne práv, alebo majú otázky súvisiace so základnými právami a ich ochranou, ktoré by sa chceli opýtať priamo verejnej ochrankyne práv alebo by ju chceli pozvať na besedu do svojej školy, stránka ich informuje aj o možnosti zúčastniť sa videokonferencie (napr. cez skype).

**Najčastejšie problémy a otázky**, s ktorými sa deti na verejnú ochrankyňu práv obracali, sa **týkali vzťahov v rodine, problematiky výživného, stretávania sa s tým rodičom, ktorému dieťa nebolo zverené do starostlivosti po rozvode, informácii o tom, aké sú ich práva a povinnosti v škole, ako napr. riešiť konflikty s učiteľmi, so spolužiakmi, ale aj napr. dokedy sa môžu zdržiavať večer mimo domova, kedy sa môžu osamostatniť od rodičov a aká sociálna pomoc sa ich týka.**

### 2.6.2 Vybavovanie žiadostí podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám

V roku 2012 sprístupňovala Kancelária informácie fyzickým osobám a právnickým osobám (ďalej len „žiadatelia“) dvomi spôsobmi: Na základe žiadosti žiadateľa a na základe povinného zverejňovania informácií (uzatvorené zmluvy a objednávky).

Kancelária vybavila 89 žiadostí o poskytnutie informácií a len v troch prípadoch vydala rozhodnutie o neprístupnení požadovaných informácií, ktoré sa netýkali jej činnosti. Sprístupnené informácie sa týkali najmä stavu vo vybavovaní podaných podnetov, počtu vybavených žiadostí o poskytnutí informácií od konštituovania Kancelárie t. j. od roku 2002, zaslaných stanovísk orgánov verejnej správy Kancelárii na vybavenie podnetov, informácií týkajúcich sa detského ombudsmana, knižného fondu Kancelárie, podnetov týkajúcich sa valorizácie výsluhových dôchodkov, pridelenia zvláštneho evidenčného čísla na motorové vozidlo, platových náležitosti verejného funkcionára, predstavených v štátnej službe a vedúcich zamestnancov vykonávajúcich práce vo verejnom záujme, organizačnej a riadiacej štruktúry, počtu zamestnancov, ekonomických podmienok a náplne práce vybraných profesií Kancelárie.

Kancelária sprístupnila informácie podľa § 16 zákona o slobodnom prístupe k informáciám t. j. odpisom alebo výpisom, odkopírovaním informácií, sprístupnením kópií s požadovanými informáciami. V piatich prípadoch vybavila žiadosti tak, že ich postúpila v zmysle ustanovenia § 15 zákona o slobodnom prístupe k informáciám, iným povinným osobám, ktoré mali požadované informácie k dispozícii. Všetky žiadosti boli vybavené bez zbytočného odkladu v zákonnej lehote 8 pracovných dní odo dňa doručenia žiadosti Kancelárii ako povinnej osobe.

### **2.6.3 Usmerňovanie občanov vo veciach nepatriacich do pôsobnosti verejného ochrancu práv**

Občania sa na Kanceláriu verejného ochrancu práv obracajú so žiadosťami na riešenie svojich problémov aj neoficiálne prostredníctvom elektronickej pošty. Aj v týchto prípadoch ide často o problémy, ktoré nepatria do zákonných kompetencií verejného ochrancu práv. Elektronickou poštou Kancelária poskytuje týmto občanom aspoň základné usmernenie a orientáciu potrebnú pre riešenie problému, s ktorým sa na Kanceláriu obrátili. Prostredníctvom elektronickej pošty sme v novembri poskytli usmernenie 29-tim a v decembri 30-tim občanom.

Počas roka 2012 dvaja právnici Kancelárie raz mesačne **pravidelne dochádzali do Žiliny a do Trnavy** a pomáhali občanom, ktorí boli prostredníctvom pracovísk predsedov VÚC vopred nahlásení, pri spísaní ich podaní pre verejného ochrancu práv. V Žiline takto prijali 61 občanov, z ktorých 21 podalo podanie, v Trnave prijali 62 občanov a 8 z nich podalo podanie. Kancelária nemá dostatok pracovnej kapacity a finančných prostriedkov na to, aby mohla týmto spôsobom pokračovať v usmerňovaní občanov aj v roku 2013. Súčasnú prevádzkovú podmienku Kancelárie jej dovoľujú poskytovať osobnú pomoc pri spisovaní podaní pre verejného ochrancu práv iba v pracovisku Kancelárie v Bratislave a dvakrát mesačne v určenom čase v Banskej Bystrici. Tento postup si nevyžaduje osobitné vycestovanie zamestnancov a vznik osobitných finančných nákladov.

### **3. SPOLUPRÁCA A VECNÉ AKTIVITY V ROKU 2012 A ICH VPLYV NA ČINNOSŤ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV**

#### **3.1 Informácia o spolupráci s verejnými ochrancami práv a inštitúciami**

Verejný ochranca práv Slovenskej republiky a jeho Kancelária museli **pre nedostatok finančných prostriedkov obmedziť na minimum spoluprácu a kontakty tak so zahraničnými, ako aj so slovenskými inštitúciami a rovnako aj účasť pracovníkov Kancelárie na medzinárodných vzdelávacích aktivitách.**

#### **Spolupráca verejných ochrancov práv**

V dňoch 21. – 23. mája 2012 sa v Brne uskutočnilo pracovné rokovanie verejných ochrancov práv V4, zamerané na porovnanie rozsahu kompetencií verejných ochrancov práv jednotlivých krajín V 4 voči súdnej moci. Na tomto rokovaní som sa aktívne zúčastnila spolu s vedúcim Kancelárie.

Dňa 20. septembra 2012 sa v Kancelárii uskutočnilo **bilaterálne pracovné rokovanie o uplatňovaní práv národnostných menšín s verejnou ochrankyňou práv Poľskej republiky pani Irenou Lipowicz a v nasledujúci deň sme sa spoločne zúčastnili na prvom spoločnom pracovnom rokovaní s Výborom NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny.**

#### **Elektronická spolupráca s Inštitúciou medzinárodného ombudsmana**

**Inštitúcia medzinárodného ombudsmana** (International Ombudsman Institution) združuje úrady ombudsmanov po celom svete (v súčasnosti viac než 150 členov). V dňoch **12. – 16. novembra 2012 sa v hlavnom meste Nového Zélandu Wellingtone konala svetová konferencia Inštitúcie medzinárodného ombudsmana, pre nedostatok finančných prostriedkov žiaľ bez slovenskej účasti.** Hlavnými bodmi programu bola voľba nového vedenia do orgánov organizácie – Rady riaditeľov a tiež aj Výkonného výboru a prerokovanie nového znenia stanov tejto organizácie. **Ako verejná ochrankyňa práv v Slovenskej republike som mohla z vyššie uvedených dôvodov uplatniť svoje hlasovacie právo iba prostredníctvom elektronickej pošty.**

V dňoch **17. – 19. septembra 2012 organizovala Inštitúcia medzinárodného ombudsmana vo Viedni praktický tréning pre svojich členov.** Školiteľmi boli pracovníci škótskej Univerzity Queen Margaret. Kancelária verejného ochrancu práv **vyslala na školenie dvoch svojich zamestnancov,** ktorí získali poznatky k lepšiemu posudzovaniu podnetov, k procesu prešetrovania podnetov, k tvorbe dokumentov zrozumiteľných pre ich adresátov a ďalšie. Tréning sa zamerával aj na komunikačné zručnosti a umožnil podeliť sa o praktické prístupy pri vybavovaní podnetov v iných krajinách.



## **Spolupráca s Európskym ombudsmanom**

Kancelária sa v rámci Siete kontaktných úradníkov (Liaison Officers Network) zapojila na elektronickom fóre do diskusií na témy: „Ombudsmani a sociálne médiá“, „Znižovanie priznaných starobných dôchodkov“, „Obriezka u chlapcov, ktorá nie je vykonávaná z lekárskeho dôvodu“, „Práva zadržaných osôb“, „Ombudsman v súdnych konaniach“, „Právo ombudsmana na odmenu po uplynutí jeho funkčného obdobia“, „Finančná podpora odsúdených, ktorí neboli uznaní vinnými z dôvodu ich nepríčetnosti a sú umiestnení v psychiatrických zariadeniach“ a „Kódex dobrého administratívneho konania“.

## **Spolupráca so zahraničnými inštitúciami ombudsmana**

Dňa 6. septembra 2012 sa **zamestnankyňa Kancelárie zúčastnila na seminári**, ktorý sa konal v hlavnom meste Moldavska Kišínov. Témou seminára bola **reforma inštitúcie ombudsmana v Moldavsku**. Zástupkyňa Kancelárie predniesla odporúčania k jednotlivým ustanoveniam návrhu zákona o ombudsmanovi a tiež aj všeobecné odporúčania zamerané na zlepšenie fungovania tejto inštitúcie. Seminár sa uskutočnil v rámci projektu „Slovensko a európska budúcnosť Moldavska“, ktorý realizovala slovenská **nadácia Pontis a moldavská organizácia East European Foundation**.

## **Spolupráca v rámci Európskej siete ombudsmanov pre deti – ENOC**

Verejný ochranca práv Slovenskej republiky je od roku 2008 pridruženým členom Európskej siete ombudsmanov pre deti. Pre nedostatok finančných prostriedkov **mohla v roku 2012 Kancelária zaplatiť iba polovicu členského poplatku**. ENOC to zatiaľ akceptovala. **Ako verejná ochrankyňa práv Slovenskej republiky som sa však ani ja (ani iný zástupca Kancelárie) nemohla zúčastniť na pracovných stretnutiach, seminároch a konferenciách organizovaných ENOC, vrátane výročnej konferencie.**

**Rovnaké možno povedať aj o neúčasti Slovenskej republiky na nadnárodnom projekte ENYA (Európska sieť mladých spolupracovníkov ombudsmanov pre deti), ktorej dôvodom bol nedostatok finančných prostriedkov.**

## **Európske fórum o právach dieťaťa**

V dňoch 13. – 14. novembra 2012 sa uskutočnil v Bruseli **za účasti zamestnanca Kancelárie 7. ročník Európskeho fóra o právach dieťaťa**, ktorý organizuje Európska Komisia. Tento ročník bol venovaný problematike podpory systémov ochrany práv dieťaťa prostredníctvom implementácie európskej agendy v jednotlivých členských štátoch Európskej únie. Na fóre sa zúčastnili odborníci a predstavitelia **v oblasti ochrany práv dieťaťa** z európskych štruktúr (Európsky parlament, Európska komisia), štátnych orgánov jednotlivých členských štátov Európskej únie, predstaviteľov z oblasti súdnictva a polície, zástupcov inštitúcií ombudsmana a tiež aj predstaviteľov tretieho sektora. Fórum aj vďaka vysokej účasti (190 osôb) prinieslo bohatú výmenu informácií a skúseností z oblasti

fungovania systémov ochrany práv dieťaťa a formulovalo viaceré odporúčania na ich zlepšenie.

### 3.2 Spolupráca s orgánmi Slovenskej republiky

**Ústavný súd Slovenskej republiky:** Predsedníčka Ústavného súdu Slovenskej republiky a verejná ochrankyňa práv sa v roku 2012 dohodli na spolupráci zameranej na zlepšovanie pomerov v oblasti porušovania niektorých základných práv všeobecnými súdmi Slovenskej republiky. Ústavný súd Slovenskej republiky realizuje úspešný projekt sledovania stavu **porušovania základného práva na súdnu a inú právnu ochranu a práva na konanie vo veci bez zbytočných prietáhov všeobecnými súdmi Slovenskej republiky**. Jeho výsledky sú k dispozícii aj verejnej ochrankyni práv. Ústavný súd Slovenskej republiky umožnil v roku 2012 odbornú stáž jednému zamestnancovi Kancelárie verejného ochrancu práv.

**Rada vlády Slovenskej republiky:** Kancelária verejného ochrancu práv je aktívnym členom Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť; Výboru pre rodovú rovnosť; Výboru pre deti a mládež a Výboru pre komunitu LGBTI (lesieb, gejov, bisexuálnych, transrodových a intersexuálne identifikovaných ľudí).

Z pohľadu verejného ochrancu práv bol v roku 2012 dôležitý výsledok zasadnutia Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť dňa 17. októbra 2012, na ktorom prijala uznesenie Výboru pre deti a mládež, týkajúce sa kritickej situácie v oblasti ochrany práv týraných a zanedbávaných detí. Týmto uznesením výbor odporučil vláde Slovenskej republiky urýchlenie postupu prác na vytvorení inštitútu ochrancu práv pre deti (detský ombudsman) a jeho začlenenie do organizačnej štruktúry Kancelárie.

**Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva a národnostné menšiny:** Zúčastnila som sa na dvoch rokovaní výboru, predmetom boli informácie o mojich pracovných zámeroch a o činnosti verejného ochrancu práv, pracovné stretnutie Výboru a poľskej verejnej ochrankyne.

### 3.3 Ostatné vecné aktivity

V roku 2012 som na rôznych pracovných stretnutiach, seminároch a konferenciách získala množstvo materiálov, informácií, aj kritických správ a názorov o neuspokojivej úrovni fungovania našich inštitúcií vo vzťahu k niektorým adresátom ochrany, napríklad k deťom, rodičom, rodine, k starším ľuďom, k zdravotne a telesne postihnutým, a špeciálne k deťom predškolského veku rómskej národnosti.

Už na prvom stretnutí ma zástupcovia UNICEF upozornili na nečinnosť slovenských orgánov vo vzťahu k maloletým deťom, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov a tiež aj vo vzťahu k ich návratu do vlasti. Ďalšie informácie o uplatňovaní a o úrovni ochrany práv detí sme získali prostredníctvom:

- **okruhlych stolov UNICEF Slovensko:** pri príležitosti Medzinárodného dňa detských liniek a Medzinárodného dňa nezvestných detí. Tohtoročný okrúhly stôl mal názov: **"Európska téma: čísla sociálneho charakteru 116 111 a 116 000 a ich postavenie**

na Slovensku", druhý okrúhly stôl bol k problematike medzinárodnoprávnej ochrany detí;

- **seminárov: „Opustené deti ako občania miest a obcí“**, počas ktorého v októbri predstavili a uviedli do života jedinečnú publikáciu – (Ne)opustené deti na území mesta Banská Bystrica, na akcii spolupracovali Pedagogická Fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Mesto Banská Bystrica, Občianske združenie „Návrat“ a Sieť pomoci tehotnej žene v ohrození.; seminár **„Násilie ako aktuálna téma“**, organizovaný Trnavským samosprávnym krajom, neziskovou organizáciou Otvorená náruč Piešťany a občianskym združením Pomoc obetiam násilia Bratislava, poradňa Trnava; **„Podpora súdnictva priateľského voči dieťaťu na Slovensku“** - podujatie vzniklo z iniciatívy medzinárodnej organizácie PILnet (The Global Network for Public Interest Law) v spolupráci s organizáciou UNICEF a uskutočnilo sa aj vďaka spolupráci s Nadáciou Pontis v rámci projektu advokáti pro bono s významnou podporou kancelárie Kinstellar; **„Ochrana detí v ozbrojených konfliktoch“**, seminár organizovaný Výborom pre medzinárodné humanitárne právo v spolupráci so Slovenským červeným krížom a Slovenskou spoločnosťou pre medzinárodné právo pri Slovenskej akadémii vied.

**V roku 2012 som sa pri sledovaní problémov seniorov a osôb so zdravotným postihnutím zúčastnila napríklad na týchto podujatiach:**

- **celoslovenské stretnutie k problematike zvyšovania zručností v oblasti ochrany práv starších ľudí, prevencie proti páchaniu trestných činov na tejto skupine obyvateľstva a zvyšovania zručností v komunikácii s verejnými a miestnymi činiteľmi v oblasti ich presadzovania.** Stretnutie sa konalo v rámci aktivít medzinárodného roka aktívneho starnutia v Bojniciach;
- **konferencia „Ľudské práva v medzigeneračnom dialógu“** pod záštitou podpredsedu vlády a ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí;
- **medzinárodná konferencia „Pracovný život žien vo vyššom veku – výzvy a možnosti“**;
- **konferencia „Budovanie kapacity organizácií osôb so zdravotným postihnutím pre efektívnejšiu účasť na implementácii Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a na legislatívnych procesoch“**, organizovaná Národnou radou občanov so zdravotným postihnutím v spolupráci s Európskym fórom zdravotného postihnutia a s podporou programu Európskej únie pre zamestnanosť a sociálnu solidaritu – PROGRESS pod záštitou predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Pavla Pašku.

**Kancelária participovala** aj na komplexnej správe o opatreniach prijatých na účel plnenia záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, pod gesciou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Osobitne sme sa zaoberali problematikou **ochrany osôb so zdravotným postihnutím, priznávaním príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia, dlhodobo neriešenými prípadmi príspevkov na opatrovanie postúpených z Českej republiky a právnou úpravou služieb súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti s dôrazom na prepravu pacientov.**

V roku 2012 som sa venovala **problémom rómskej národnostnej menšiny a zúčastnila som sa na podujatiach :**

- **odborný seminár Rómsky jazyk – cesta sebaurčenia a sociálnej inklúzie**, ktorý 11. decembra zorganizovali Občianske združenie **Romano kher (Rómsky dom) a Súkromné gymnázium v Kremnici**. Seminár sa konal pod záštitou splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny;
- **medzinárodná konferencia „Jazyk, história a kultúrna identita Rómov v SR a súčasnej Európe“**, ktorú organizovala Rada mimovládnych organizácií rómskych komunít v spolupráci so Slovenským národným strediskom pre ľudské práva. Konferencia sa zaoberala vzdelávaním, rómym jazykom a uplatňovaním práv národnostných menšín a etnických skupín.

Kancelária verejného ochrancu práv pôsobila v roku 2012 aj v rámci projektu **„Rovnaké zaobchádzanie v slovenskej realite“**, ktorý realizoval Úrad vlády Slovenskej republiky v spolupráci s občianskym združením **Občan, demokracia a zodpovednosť** a Poradňou pre občianske a ľudské práva.

Kancelária verejného ochrancu práv participovala v uplynulom roku **na 9. a 10. periodickej správe k Dohovoru OSN o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (CERD) a 2. periodickej správe k Medzinárodnému paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (CESCR)**.

## 4. ZHRNUTIE POZNATKOV

### 4.1 Poznatky verejnej ochrankyne práv o dodržiavaní základných práv a slobôd v činnosti orgánov verejnej správy a niektorých orgánov verejnej moci

Poznatky, ktoré uvádzam, som získala v priebehu roka 2012 z celkovej činnosti, nielen z preskúvania podnetov.

Oboznámila som sa so Správami o činnosti verejného ochrancu práv za predchádzajúcich desať rokov. Opakovane v nich konštatoval, že orgány verejnej správy **najčastejšie porušujú základné právo na konanie vo veci bez zbytočných priet'ahov a právo na súdnu a inú právnu ochranu**. Z toho vychádzalo, že úroveň dodržiavania základných práv a slobôd u nás je pomerne dobrá. Ja na základe svojej činnosti konštatujem, že stav dodržiavania základných práv a slobôd u nás vôbec nemusí byť taký uspokojivý, ako to vyzerá iba z pohľadu preskúmaných podnetov. Z nich aj v roku 2012 ako najčastejšie porušované základné práva boli právo na konanie vo veci bez zbytočných priet'ahov a porušenie práva na súdnu a inú právnu ochranu.

Ak sa na dodržiavanie základných práv a slobôd pozeráme iba **z pohľadu preskúmaných podnetov**, s ktorými sa na verejného ochrancu práv obrátili v konkrétnych prípadoch fyzické osoby a právnické osoby a z pohľadu tých podnetov, ktoré patria do jeho pôsobnosti, potom je toto konštatovanie správne.

**Moje poznatky z vlastnej činnosti**, aj keď zatiaľ iba o určitej časti pôsobnosti orgánov verejnej správy (ochrana práv detí, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov) a o pracovných podmienkach zamestnancov orgánov sociálnej ochrany, už **potvrdili** napríklad vážne nedostatky orgánov verejnej správy v aplikácii Dohovoru o právach dieťaťa a to takého rozsahu, že zatiaľ skutočne **nemáme dôvod na spokojnosť**.

**Moja malá predbežná sonda**, ktorú som urobila do uplatňovania práv národnostných menšín (iba čo do práva **na vzdelávanie rómskych detí, na ich prístup k predškolskému a školskému vzdelávaniu**) naznačuje, že **článok 3 Dohovoru o právach dieťaťa** orgány verejnej správy a samosprávy možno na tieto deti vo svojej činnosti ani neaplikujú.

**Aj preskúvania začaté v roku 2012**, aj keď ešte nie sú skončené, už teraz naznačujú, že napríklad problém nečinnosti alebo nesprávnej aplikácie práva v činnosti orgánov verejnej správy sa netýka iba práv maloletých detí, ale napríklad aj seniorov a ich práva na dôstojnosť, na primerané hmotné zabezpečenie. Riešim odpovede na vážne otázky, ktoré vzbudzujú niektoré postupy samospráv aj iných orgánov verejnej správy pri zásahoch do obydlií a na druhej strane riešim dlhodobú nečinnosť týchto orgánov alebo iba ich formálne a neúčelné konanie voči porušovateľom pravidiel občianskeho spolužitia. Existujú signály o možnom zneužívaní inštitútu pozbavenia spôsobilosti na práva a právne úkony aj zo strany orgánov verejnej správy.

**Z výsledkov konaní, ktoré som v roku 2012 začala z vlastnej iniciatívy**, a v tomto prípade aj na základe preskúvania podnetov konštatujem, že orgány verejnej správy často uplatňujú pri riešení prípadov iba úzky rezortný pohľad. Ich stanoviská bývajú často motivované viac šetrením rozpočtových prostriedkov, než snahou poskytnúť ochranu základnému právu občana. V mnohých prípadoch je našim orgánom verejnej správy

a verejnej moci pojem právo na **dobrú správu** cudzí. **Pritom toto právo je právom zakotveným v Charte základných práv Európskej únie.**

**Nedôstojná komunikácia** vedená vo vzťahu k účastníkom konania, má za určitých podmienok tiež potenciál **zasiahnuť do ich práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti**, osobnej cti (čl. 19 Ústavy Slovenskej republiky). Je často dôvodom zbytočných konfliktov, ktoré následne komplikujú konanie a rozhodovanie vo veci samej. **Preto nielen zákonná, ale aj slušná forma komunikácie, by mala byť samozrejmosťou tak na strane orgánu verejnej správy, ako aj na strane účastníkov konania.**

**Nedostatočnosť, komplikovanosť či neznalosť právnej úpravy a jej aplikácie sa najčastejšie prejavila v podnetoch týkajúcich sa práva Európskej únie a v konkrétnych prípadoch spôsobuje najčastejšie porušenie článku 39 Ústavy Slovenskej republiky** (právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa, právo na zabezpečenie základných životných podmienok). Osobitne to platí pre oblasť sociálneho zabezpečenia, v ktorej sa čoraz častejšie objavujú problémy súvisiace s voľným pohybom osôb a pracovných síl v rámci krajín Európskej únie (resp. EHP a Švajčiarska). U migrujúcich pracovníkov a ich rodinných príslušníkov je predovšetkým potrebné určiť, právne predpisy ktorého štátu sa na tieto osoby vzťahujú, prípadne ktorá krajina bude vyplácať dávky sociálneho zabezpečenia. Na to slúžia tzv. koordinačné predpisy. Ich výklad v aplikačnej praxi však neraz spôsobuje značné problémy, k čomu prispieva aj nejednotná vnútroštátna legislatíva.

Moja pôsobnosť sa vzťahuje výlučne na orgány verejnej správy Slovenskej republiky, nemám možnosť zisťovať stanoviská, prípadne inak preskúmať postupy orgánov iných krajín Európskej únie. **V týchto prípadoch sa osvedčila spolupráca s partnerskými inštitúciami ombudsmanov**, ktorú som využila napríklad pri riešení problému s koordináciou rodinných dávok s Rakúskom. Zistila som, že príslušné slovenské orgány vôbec **neaplikujú ustanovenia koordinačných predpisov o predbežnej výplate dávok**, ktorých cieľom je ochrana dotknutých osôb v prípade existencie rozdielnych stanovísk dvoch alebo viacerých krajín.

V súvislosti s koordináciou dávok sociálneho zabezpečenia som riešila aj otázku **výplaty vianočného príspevku do zahraničia, príspevku na opatrovanie, ďalších peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia, problematiku výplaty dávok nemocenského poistenia v ochranej lehote a tiež aj dávky v nezamestnanosti u osôb, ktoré sa po dlhšom pobyte v zahraničí vrátili na Slovensko.**

**Príčiny nedostatkov v činnosti orgánov verejnej správy:**

**a) Neefektívna organizácia práce alebo nedostatočné personálne obsadenie.** Ide o príčiny, ktoré ovplyvňujú správnosť, aj rýchlosť konania a rozhodovania orgánov verejnej správy. Pracovníci orgánov verejnej správy uvádzajú, že často sú zaťažovaní prácou nerovnomerne, nemajú dostatok priestoru na vec z dôvodu vykonávania rôznych „byrokratických“ a často len formálnych činností (**výkazy, štatistiky, správy a pod.**). Nedostatočné personálne obsadenie býva uvádzané azda najčastejšie v stanoviskách orgánov verejnej správy k prípadom týkajúcim sa ich nečinnosti v konaní. Vzhľadom na stav nezamestnanosti v Slovenskej

republike by nebol problém nájsť zamestnancov schopných vykonávať kvalifikované práce. Pracovné miesta nie sú obsadzované z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov.

**b) Nestabilnosť organizácie verejnej správy.** Tento jav postihuje verejnú správu posledné dve desaťročia takmer permanentne. Spôsobujú ho neustále zmeny a reorganizácie vo verejnej správe (naposledy v roku 2012), ktorých následkom je **vznik alebo zánik úradov** či špecializovaných úradov, presuny kompetencií, zlučovanie alebo rozdeľovanie úradov. **Výsledkom tejto situácie je, že nielen občania nevedia, kam sa majú so svojimi problémami a žiadosťami obracať a čo má ktorý úrad na starosti, ale často ani samotní zamestnanci orgánov verejnej správy nemajú jasno v tom, ako majú v určitých druhoch konaní správne postupovať.**

**Záver:** Na základe doterajšej činnosti preto môžem skonštatovať, že obraz o dodržiavaní alebo porušovaní základných ľudských práv a slobôd, ktorý vychádza iba z údajov preskúmaných podnetov je lichotivý a taký je iba preto, lebo nie je úplný. Prieskumy vykonané v roku 2012 na základe mojej vlastnej iniciatívnej činnosti, ktorú musím žiaľ pre nedostatok materiálnych zdrojov mimoriadne obmedzovať, však potvrdzujú, že ak bližšie skúmam niektorú z oblastí činnosti orgánov verejnej správy z pohľadu úrovne dodržiavania základných ľudských práv a slobôd, vždy nájdem množstvo nedostatkov, s ktorými by sme sa mali popasovať, ak chceme mať lepšiu krajinu.

Niektoré zlepšenia možno dosiahnuť aj prijatím zákona alebo zmenou zákona, a preto niektoré svoje návrhy uvádzam v odporúčaníach pre Národnú radu Slovenskej republiky.

## 4.2 Hodnotenie činnosti Kancelárie verejného ochrancu práv

**a) Za najväčší nedostatok činnosti Kancelárie považujem skutočnosť, že jej zamestnanci pracujú od stola.**

Nepodarilo sa utvoriť podmienky pre pravidelné prieskumy v orgánoch verejnej správy, v úradoch, ústavoch a v zariadeniach, v ktorých môže dochádzať k porušovaniu základných práv a slobôd. Terénne prieskumy sa prakticky nevykonávajú a práve na nich je založená výnimočná pôsobnosť verejného ochrancu práv. Pritom zákon o verejnom ochrancovi práv počíta práve s jeho takýmto pôsobením.<sup>10</sup> **Mojou hlavnou úlohou je zisťovať realitu** v postupoch orgánov verejnej správy a verejnej moci aj **na mieste samom** a nie iba **študovať písomné odpovede ich predstaviteľov.**

Pre vysvetlenie, že rozpočet vôbec nezohľadňuje charakter činnosti tejto inštitúcie uvediem príklad. Rozdiel v činnosti napríklad Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a Kancelárie verejného ochrancu práv spočíva aj v tom, že zatiaľ, čo Najvyšší súd vykonáva svoju činnosť najmä vo svojom sídle (pojednáva a **rozhoduje spory vo svojom sídle**), verejný ochranca práv má podstatnú časť svojej činnosti vykonávať mimo sídla a **v rámci**

<sup>10</sup> Podľa § 17 je verejný ochranca práv oprávnený vstupovať do objektov verejnej správy, vyžadovať od orgánu verejnej správy, aby mu poskytol potrebné spisy a doklady, ako aj vysvetlenie k veci, ktorej sa podnet týka, a to aj v prípade, ak osobitný predpis obmedzuje právo nahliadať do spisov len na vymedzený okruh subjektov, klásť otázky zamestnancom verejnej správy, hovoriť aj bez prítomnosti iných osôb s osobami, ktoré sú zaistené v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, disciplinárne tresty vojakov, ochranné liečenie, ochranná výchova, ústavné liečenie alebo ústavná výchova a v celách policajného zaistenia.

**celej republiky.** Ak z tohto uhla pohľadu porovnáme rozpočet týchto inštitúcií a ich možnosti, ktoré majú z hľadiska výdavkov na pracovné cesty, zistíme, že boli takéto: **Najvyšší súd Slovenskej republiky = 82.016,00 eur (záverečný účet kapitoly za rok 2011) – Kancelária VOP = 2.254,25 eur (výdavky na pracovné cesty v roku 2012).** Uvedeným porovnaním nesledujem zníženie výdavkov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, iba sa snažím ilustrovať na tomto príklade skutočnosť, že v rozpočte pre verejného ochrancu práv nie je zohľadnený charakter jeho činnosti a spôsob akým ju má vykonávať. Výsledkom potom je, že **verejný ochranca práv pre takto schválený rozpočet nemôže naplno vykonávať svoje ústavné a zákonné kompetencie.**

**b) Druhým veľkým nedostatkom je neprítomnosť Kancelárie v regiónoch.**

Činnosťou verejného ochrancu práv v regiónoch môže prispieť k zlepšovaniu právneho vedomia o základných právach a slobodách a k lepšej orientácii občanov, ako sa môžu domáhať ochrany svojich práv. Vytvorí sa priestor pre operatívnejšie preskúmavanie postupov orgánov verejnej správy a moci a samosprávy v regiónoch a najmä salepší prístup občanov k verejnému ochrancovi práv.

**4.3 Vplyv verejnej ochrankyne práv na činnosť orgánov verejnej správy a verejnej moci**

Orgány verejnej správy reagovali na moje zistenia tak, že **vo väčšine jednotlivých** prípadov sa snažili už v priebehu preskúmavania napraviť nedostatky alebo prijímali potrebné opatrenia krátko po oznámení výsledkov preskúmavania.

**V prípade zistenia** závažnejších nedostatkov v činnosti orgánov, ktoré javia znaky **systémových chýb**, už orgány verejnej správy nereagovali rovnako ústretovo. Svoje nesprávne postupy sa snažili obhajovať a odôvodňovať zaužívanými postupmi a vlastným výkladom práva (vždy sme to tak robili), dovolili konať iba tak ako konali, že im určitá činnosť nepatrí alebo sa obhájovali veľmi reštriktívnym a formalistickým výkladom práva.



## **5. ODPORÚČANIA NÁRODNEJ RADE SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

Na základe svojich zistení odporúčam Národnej rade Slovenskej republiky, ktorá je podľa článku 72 Ústavy Slovenskej republiky jediný ústavodarný a zákonodarný orgán Slovenskej republiky, aby v priebehu roka 2013:

- a) zmenila platnú zákonnú právnu úpravu nároku na vdovský a vdovecký dôchodok tak, aby bola odstránená nerovnosť, ktorú súčasná právna úprava umožňuje;**
- b) zákonom upravila vytvorenie štátnej profesionálnej siete pomáhajúcich profesií a ustanovila podmienky pre intenzívne vykonávanie profesionálnej vyhľadávacej, monitorovacej a pomáhajúcej terénnej sociálnej práce pre odbory sociálnoprávnej ochrany, a aby ustanovila kvóty prípadov na jedného zamestnanca SPODaSK a povinnosť prispôbiť počet zamestnancov oddelení SPODaSK počtu prípadov;**
- c) prehodnotila právnu úpravu pozbavenia spôsobilosti na práva a právne úkony, vrátane procesnoprávnej úpravy;**
- d) riešila právnu úpravu postavenia zamestnancov, ktorým zamestnávateľ nevyplácal mzdu, zrušil, opustil, uzavrel, vypratal prevádzku a nevydal im doklady o skončení pracovnoprávneho vzťahu;**
- e) zákonom ustanovila príslušnému orgánu verejnej správy povinnosť podať návrh na začatie konkurzného konania voči dlžníkovi štátu od určitej výšky jeho dlhu a určila sankciu za nesplnenie tejto povinnosti;**
- f) zmenila zákon o energetike a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 251/2012 Z. z., pretože jeho súčasné znenie nerieši problematiku zriadenia vecného bremena na cudzom pozemku vo verejnom záujme s ohľadom na vlastnícke právo tak, aby obmedzenie vlastníckeho práva a zásah do vlastníckeho práva, ktorý zriadenie vecného bremena na cudzom pozemku vo verejnom záujme vždy spôsobuje, nepresahovalo nevyhnutnú mieru;**
- g) v súlade so svojou pôsobnosťou uvedenou v článku 86 písm. g) Ústavy Slovenskej republiky, pri schvaľovaní štátneho rozpočtu na rok 2014 v kapitole Všeobecná pokladničná správa, vytvorila podmienky pre vykonávanie úplnej pôsobnosti verejného ochrancu práv. Žiadam o pridelenie primeraných prostriedkov na činnosť Kancelárie verejného ochrancu práv, ktorá bola podľa zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv zriadená na plnenie úloh spojených s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti verejného ochrancu práv.**